

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

III обикновено Народно Събрание.

(Втора сесия.)

XXXIII. ЗАСЪДАНИЕ, СРЪДА 14 ДЕКЕМВРИЙ 1883 ГОД.

(Начало въ 1 часъ 50 мин. слѣдъ пладнѣ, подѣ председателството на г-на Ив. Симеонова.)

Председателъ: Ще се чете списъка на г-да депутатитѣ.

Секретаръ Шивачовъ: (Чете:) Отъ 51 души представители присѣствуватъ 36 и отсѣствуватъ 15, а именно: И. Щърбановъ, В. Бобошовски, А. Минчовъ, Г. Геровъ, Г. Бошнаковъ, К. Анковъ, Д. Грековъ, Хр. Манафовъ, Митроп. Симеонъ, В. Шишковъ, Ив. Минчовъ, Х. М. Стояновъ, М-ръ Балабановъ, Д-ръ К. Помяновъ и Дръ Я. Геровъ.

Председателъ: Тѣй като болшинството на Събранието присѣствува, обявявамъ го за открито.

Шивачовъ: Има протоколи да се четатъ.

Председателъ: Тѣ нека да се четатъ въ сѣбота, сега на дневенъ редъ имаме законопроектъ за недоборитѣ.

Ф. Мариновъ: Г-да, извѣстно ви е, че въ началото на финансовата коммисия бѣше докладчикъ г-нъ Списаревски, който и докладва настоящий законопроектъ въ първото му четение; слѣдователно, ако се откаже за другитѣ, то поне за тоя законопроектъ, който той по-напредъ го е докладвалъ, нека да го докладва.

Списаревски: Съгласенъ съмъ. (Чете:)

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за исплащанье недоборитѣ.

1. Даноуплатцитѣ, които сѣ останали длъжни на съгровището даждията за истеклитѣ отъ 1878 до 1883 години,

да исплатятъ тия свои дългове по начина показанъ въ настоящия законъ.

2. За исплащанье на недоборитѣ се дава на длъжника единъ срокъ отъ двѣ години. По тоя начинъ той трѣбва да плати първата часть отъ недобора прѣзъ 1884 година, а втората презъ 1885 година.

3. Даноуплатеца е свободенъ да исплати всичкия си недоборъ изведнажъ; той е свободенъ да исплаща изведнажъ и частта отъ недобора, която се пада да плаща всѣка година; и най-послѣ, той може да исплаща годишната часть въ нѣколко срока, но въ всѣкий случай въ не по-много отъ шесть срокове, сирѣчь всѣки два мѣсеца по една шеста часть.

Но тѣй като ще сѣ нужни нѣколко мѣсеца за съставяние вѣдомоститѣ на недоборитѣ и за тѣхното утвърждение, събиранieto недоборитѣ презъ 1884 година може да започне по-късно, но въ всѣкий случай, частта, която ще трѣбва да се исплати презъ тая година, трѣбва да постѣпи въ ковецжничествата до края на годината.

4. Частьта отъ недобора, която се плаща на падежа на единъ срокъ, не може да се исплати, ако не е исплатена частьта отъ даждиято за текущата финансова година, която часть се пада на тоя сѣщъ срокъ.

5. Ползовать се отъ правото на сроковетѣ, които дава настоящия законъ (чл. 2) само ония даноуплатци, които си

плащатъ припадающитѣ части на опредѣленнитѣ срокове Въ случай обаче че финансовитѣ агенти бждатъ принудени да прибѣгнатъ къмъ мѣрkitѣ опредѣлени въ чл. 66 отъ закона за надзора и събиранъето даждията, тогава се прибиратъ всичкитѣ недобори, които даноплатеца дължи, и даждията за цѣлата година съгласно чл. 68 отъ сѣщия законъ, като не се загубя отъ видъ чл. 355 отъ Временни Правила за устройството на сѣдебната часть въ България.

6. Немедленно слѣдъ утвърдението на настоящия законъ и съгласно съ наставленията на Финансовото Министерство, окръжнитѣ управители взематъ мѣрки за съставяние въ всѣка община по приетия редъ списъци, които трѣбва да съдържатъ:

- 1) имената на даноплатцитѣ, които дължатъ недобори и
- 2) суммата отъ недобори, която всѣкий даноплатецъ дължи на сѣкровището.

7. Тия списъци като се провѣрятъ и утвърдятъ отъ управителя се испращатъ на кметоветѣ, за да почнатъ събиранъето на недоборитѣ, съгласно съ настоящия законъ и съ закона за надзора и събиране даждията.

8. Отъ исплащание на недоборитѣ се освобождаватъ само несѣстоятелнитѣ даноплатци.

9. Несѣстоятеленъ даноплатецъ е оня, който не притѣжава никакъвъ недвижимъ имотъ или никакъвъ движимъ имотъ, върху който може да се наложи запоръ (чл. 355 отъ Времен. Правила за устр. сѣдебната часть въ България) или най-послѣ, който лежи боленъ и не е въ сѣстояние да се прехранва.

На такива длѣжници на сѣкровището се издава отъ Общинския Сѣвѣтъ свидѣтелство за несѣстоятелностъ което даноплатеца испраща на управителя.

10. Окрѣжния управитель е длѣженъ да провѣрѣва истинността на подобни свидѣтелства чрезъ своитѣ подвѣдомственни чиновници: окол. началникъ, окол. наглѣдникъ, финан. чиновници, и ако се убѣди, че тѣ сѣ издадени безъ основно, той събира недобора отъ ония, които сѣ издали лѣжливито свидѣтелство, и съ сѣгласието на Окрѣжния Сѣвѣтъ той имъ налага една глоба, която не може да превъиши два пѣкти суммата на недобора. — За несѣстоятелнитѣ даноплатци се ходатайствува предъ Народ. Сѣбрание чрезъ Финансовото Министерство за опрощението на недоборитѣ, които дължатъ.

11. Въ случай че единъ даноплатецъ не е несѣстоятеленъ, но не може да изплати дълга си на опредѣленитѣ срокове послѣдствие на тѣжка фамилия и на претърпени значителни загуби отъ стихийни явления, наводнения, огънь и проче,

които го правятъ временно несѣстоятеленъ, на такъвъ длѣжникъ се дава единъ срокъ отъ 6 до 10 мѣсеца, въ разстояние на който той трѣбва да се издѣлжи на сѣкровището. Слѣдъ истичанието на тоя срокъ, съ него се постѣпва по закона.

12. За ония даноплатци, които сѣ се изселили отъ общината, кмета съобщава на управителя имената имъ заедно съ новото имъ мѣстожителство, ако то му е извѣстно, и управителя взема мѣрки, за да имъ се иска исплащанието недоборитѣ въ онова мѣсто, дѣто сѣ се тѣ заселили. Въ сѣщото врѣме кмета обезпечава сѣкровището, като наложи запоръ на недвижимитѣ имоти, които такива даноплатци би имали въ общината.

13. Въ случай че даноплатеца умрѣ, кмета иска даждията отъ наслѣдницитѣ, ако тѣ сѣ получили какво годѣ наслѣдство.

14. Като възнаграждение на общинитѣ за събиранъето даждията и съ цѣль да имъ се даде помощъ за посрѣщанъе на общинскитѣ разноски, сѣкровището ще отпуща на общинскитѣ управления презъ годинитѣ 1884, 1885:

1) на сто отъ събранитѣ и внесенитѣ въ ковчежничествата даждия за текущата година;

2) на сто отъ събранитѣ и внесенитѣ недобори въ надлѣжнитѣ ковчежничества.

15. Всѣка община, слѣдъ исплащание недоборитѣ си, ще започне да получава 3% възнаграждение отъ събранитѣ и внесенитѣ въ ковчежничеството сумми за даждията на текущата финансова година.

16. За исплащанието това възнаграждение Финансовото Министерство ще издаде особенъ правилникъ.

Предсѣдателъ: Има ли нѣкой да направи забѣлѣжка върху послѣдното четение на законопроекта за недоборитѣ?

Ст. Х. Добревъ: Понеже членъ 2 опредѣлява за исплащанието недоборитѣ единъ срокъ отъ 2 год., то въ членъ 14 дѣто е турено 1886 год. трѣбва да се махне и да остане само 1885 г.

Списаревски: Съгласенъ съмъ.

Манафовъ: Азъ даже казвамъ, че този срокъ 2 год. е твърдѣ дълъгъ. Българската пословица казва: «На мѣсто да испишемъ вежди, ще извадимъ очи,» на мѣсто да се събира даждието, ние ще дадемъ възможность пакъ да не плащатъ.

Шивачовъ: Азъ поддържамъ мнѣнието на г-на Манафова по тѣзи прости причини, защото 2 годишенъ срокъ е твърдѣ голѣмъ. Разбирамъ за тѣзи бѣдни, които иматъ по 15—20 лева и не сѣ въ сѣстояние да ги внесатъ; а нѣкои отъ богатитѣ притѣжатели дължатъ много сумми отъ есмѣяка. Азъ мисля, че които е превзелъ имуществото за

100000 или 200000 лева, той е въ състояние да си исплати въ една година. За това на бъдните да се остави 2 год. срокъ, а за богатитѣ даже 6 мѣсеца е голѣмъ срокъ.

Мецовъ: Азъ искахъ да кажа, защото тѣзи недобори сж се събрали повече отъ емляци; азъ плащамъ 72 лева емлякъ, при всичко че съмъ купилъ за хиляда лева Турски имотъ. За това тѣзи недобори и година е много за събиранieto имъ, защото тѣ се намиратъ въ хора състоятелни, ако сж въ бѣдни хора, могатъ да имъ се опростятъ, колкото иматъ и да даватъ, макаръ единъ или 2 лева.

Буровъ: Азъ мисля, че онзи день разисквахме твърдѣ много върху този членъ, и правителството иска да прави улеснение на хората. Азъ не вѣрвамъ, да може да се исплащатъ тѣи лесно недоборитѣ, когато има и други данѣкъ вече и се събира за 1883 год., сжщо трѣба да се събира и за 1884 год.; човѣкъ трѣба да плаща частъ отъ данѣка си и частъ отъ недоборитѣ. За това за улеснение на хората трѣба да се даде 2 години срокъ. Всеки знае, че всеки 2 години, въ разстояние на 2 мѣсеца, ще плаща частта, която му се пада отъ недоборитѣ. (Гласове: Съгласни.) До дѣто доде да хване да се приготвяватъ всички, които има да плащатъ за недоборитѣ, ще минатъ още 5 мѣсеца и за това ще трѣба да се остави и за 5 год.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още? Има тукъ 10 души, които сж записани. (Не желае.) Ще туря на гласуване. Който желае да се говори още, да си дигне ржката. (Меншество). Следователно, ще туря на гласуване исцѣло законопроекта за исплащане недоборитѣ.

Манафовъ: Предложението е такъво, че трѣба да се постави срокъ за една година.

М-ръ Начовичъ: Ако да ма пита Нар. Събрание, азъ ще кажа туй, което съмъ казалъ и въ едно по-напрѣшно заседание, т. е. че въ законопроекта най-добрѣ е да се приематъ 3 години срокъ; защото по една или друга причина даждията не се събиратъ редовно, билоданоплатцитѣ биватъ виновати или правителството. Знаете, че финансовата администрация не е добрѣ уредена — знайте, какво искамъ да кажа — кметовѣтѣ, които събиратъ даждието за емляцитѣ, не ги събиратъ направо и не казватъ на какво се основаватъ; за туй може да има грѣшка въ едната или другата страна. Тѣзи даждия, които трѣба да се събиратъ, на врѣме не се събиратъ. За това, ако се иска хемъ даждие, хемъ недобори, трѣба да се остави срока по-голѣмъ. Дайте имъ много врѣме за исплащане, но бждете немилостиви къмъ тѣзи, които не си заплащатъ. Нека не бжде 3 години както казахъ азъ, но нека и не бжде една година, защото пакъ

нѣма да се свърши работата; но да остане срѣдно: 2 години. За това нека да се земе въ внимание това, което е поставено въ проекта.

М-ръ Цанковъ: По теория всеки трѣба да плати данѣка си, не въ една година, но даже на часа; но ако се чуятъ причини, защо не плащатъ данѣтъ, то ще излѣзе друга работата. Вие онзи день приехте закона за улѣснение на събиранieto данѣцитѣ, когато се дадохъ нѣкои права на помощницитѣ на кметовѣтѣ. Съ тѣзи нови общини е най-главната причина, че едни викатъ противъ кмета, други противъ общината и пр. и това е най-главната причина, дѣто не може да се събиратъ данѣцитѣ; до като се наредатъ, и то ще се минатъ нѣколко мѣсеца, а има още други хиляди причини за събиране данѣка, и г-нъ М-ръ, ако да не ги знаеше, не щеше да предлага тоя законъ. За това Нар. Събрание твърдѣ лесно е по теория да казва, че трѣба по-скоро да се платятъ, а М-ството знае причинитѣ, защо не се плащатъ и, ако не знаеше, не щеше да предлага такъвъ законъ. За това не дѣйте отблѣсва предложението за 2 години, съ което се съгласи и г-нъ М-ръ на Финанситѣ. (Гласове: съгласни.)

Шивачовъ: Азъ искахъ да отговоря на г. Цанкова, че именно ако се проповѣдва на населението, че данѣцитѣ могатъ да се събиратъ съ убѣждение, не зная...

М-ръ Цанковъ: Моля Ви се, запретете му думата. (Шумъ. Гласове: Исчерпано е!)

Шивачовъ: Ако е 2 год. срока на населението, то населението ще научимъ да се....

Списаревски: Не трѣба да се разисква повече.

Предсѣдателъ: Трѣба да искате думата отъ предсѣдателя.

Шивачовъ: Да дадемъ 2 год. срокъ на населението, и особенно на ония, които дължатъ 200—300 фр. значи, да научимъ населението, че не трѣба да плаща данѣкъ. (Шумъ). По-сиромаситѣ сж си платили, а по-богатитѣ хора не сж платили. За това, (Шумъ, тропание съ крака.) поддържамъ предложението на г. Манафова.

Дуковъ: Дайте ми думата! (Шумъ).

Предсѣдателъ: Ще туря на гласуване, ако се поддържа предложението на г. Манафова.

Манафовъ: Азъ не съмъ противенъ, когато самъ г-нъ Министръ се съгласява за 2 годишенъ срокъ, и то по принципъ се съгласявамъ, но казвамъ, че ожидаемия резултатъ на този законъ не се постига. По най-сетнѣ, когато М-ръ на Финанситѣ пристана, че трѣба на 2 год. да се намали срока, нѣмамъ нищо противъ това.

Председателъ: Тъй като си отгъгли предложението г-нъ Манафовъ, нѣма думата никой по този въпросъ.

Цачевъ: Искамъ думата.

Председателъ: Не мога да Ви я дамъ.

Цачевъ: Искамъ за обяснение.

Председателъ: Добръ, говорете.

Цачевъ: Азъ нѣма да нападамъ никого.

Г-да представители, знаете твърдѣ добръ, че представители трѣба всекога да търсятъ правдата. Азъ искамъ само да поправа едно криво мнѣние, което се иска за единъ представитель, че за недоборитѣ грѣшката била, че се съставилъ законъ и че се съставили общини. Това ще го докажа самичкѣ. Този законъ бѣше подиръ образуванието на недоборитѣ. Който иска да се убѣди въ това, нека отиде въ Мин. на Финанситѣ и ще види, че недоборитѣ не сж отъ тогава, когато е излѣзълъ този законъ, а сж отъ по-напредъ.

(Поповъ излиза вѣнъ, като казва: ако се дава думата само на Шивачова и Цачева, защо сме представители?)

М-ръ Начовичъ: Г-нъ Цанковъ ни каза, че отъ когато сж се съставили общинитѣ, отъ тогава биле недоборитѣ; но той каза, че вчера приехме закона, който дава право на помощницитѣ на кметоветѣ да събиратъ даждията. На основание съществуващия законъ кмета събира даждията; сега се намѣри други факторъ за събиране даждията — под-кметоветѣ. Азъ казвамъ, че трѣба сега да се даватъ квитанции, и до когато се предостави на подкметоветѣ, тѣ трѣба да събиратъ паритѣ; защото до когато се проводятъ нуждитѣ тефтери и пр. ще се минатъ още и нѣколко мѣсеци. Ако се приеме само една година, то ще остане за събиране само нѣколко мѣсеца. Кога ще има кмета време да ги събере? Вие знаете какъ ставатъ вѣдомоститѣ бавно. Пише се за този именно день да се проводятъ окладитѣ и вѣдомоститѣ, а тѣ ги проваждатъ подиръ 3 мѣсеци. Трѣба да се обърне внимание на по-доброто уреждане на администрацията. Нуждни сж нѣкои реформи, тѣ още не сж запознати съ работитѣ. За това, дайте на хората време за исплащане даждията си, а не да ги пресилватъ. Азъ съмъ на мнѣние, че трѣба да се приеме предложението за 2 год. срокъ.

Председателъ: Турямъ на гласуване законопроекта исцѣло. (Гласове: Срока да бѣде 2 год.) Който го приема, да си дигне ржката. (Болшинство).

Сега слѣдва «законопроекта за бранието смрадлика».

Докладчикъ (чете):

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за

бранието смрадлика.

Членъ 1-й. Смрадликата, която расте върху държавни и общински имоти, е общо достояние на всеѣки мѣстенъ жителъ, сиречъ, че всеѣкий има право да бере смрадлика тамъ, гдѣто намѣри, че не е завзета по-рано отъ друго.

2. Всеѣкий, който завземе едно пространство съ смрадликови дървета, е длъженъ да обере смрадликата, да я изсуши и да я приготви за употребуване.

Оня, който би завзелъ едно такова пространство и не би обработилъ смрадликата, се наказва съ глоба отъ 10 до 100 лева.

3. Смрадликата подлѣжи на едно даждие отъ 1 левъ за всеѣки сто оки и то се събира по сжщий начинъ и отъ сжщитѣ чиновници, както и даждията върху дървета и дървенния материалъ.

4. Смрадликата не подлѣжи на никое друго даждие, нито правителствено нито общинско, освѣнъ митото при нейното изнасянието вѣнъ отъ Княжеството.

Общинскитѣ управления могатъ обаче да взематъ отъ смрадликаритѣ за всеѣки чифтъ волове или биволе които би пасли въ общинската мѣра, по два лева за презъ всичкото време до гдѣто трае бранѣто на смрадликата.

М. Велевъ: Г-да, предвидено е въ 4 чл. да се плаща по 2 лева за чифтъ волове или биволе, които се уловятъ на пасжтъ въ общинската мѣра; това е съвсѣмъ несправедливо, защото които иматъ смрадлика, тѣ си иматъ и пасбища, дѣто въспитаватъ своя добитѣкъ. Трѣба да се предвиди, че ако е обща само, и то по 1 левъ е доста.

Ю. Шишковъ: Члена не гласи тъй, както каза г-нъ М. Велевъ. Тука се казва, че на общинското население се дава право да зема 2 лева на онѣзи лица, които би дошли въ общинската мера да берятъ смрадлика, а не както каза г-нъ М. Велевъ. Слѣдователно, члена си е твърдѣ на мѣстото. За това, да се туря на гласуване.

Списаревски: Искамъ да кажа, че ако бѣше г. М. Велевъ обърналъ по голѣмо внимание, ще види, че не е отъ единъ волъ или единъ биволъ, а отъ единъ чифтъ. За това, комисията е приела 2 лева, и ми се струва, че 2 лева не е много, това е нищожно зимане.

Председателъ: Ще туря на гласуване послѣдното членение на законопроекта за смрадликата; който го приема, да си дигне ржката. (Болшинство).

На дневенъ редъ иде предложението на г. М-ра на Правосъдието за домашнитѣ актове.

М-ръ Стоиловъ: Понеже има нѣколко предложения да направя, г-да представители, азъ би молилъ Нар. Събрание да ми позволи прѣди да пристѣпимъ къмъ домашнитѣ ак-

тове, да направя други три предложения, а послѣ да замисля на предложението за домашнитѣ актове, толкозъ повече, че моя събратъ, г-нъ Балабановъ, желае да земе участие при разискванието въпроса за домашнитѣ актове, а него го сега нѣма тука. Ако Нар. Събрание е съгласно да чуе по напредъ тѣзи предложения, добръ; защото г-нъ Балабановъ, както казахъ, желае да земе участие въ разискванията. (Гласове: Ще доде ли г-нъ Балабановъ?)

Председателъ: Нар. Събрание, мисля, че ще бжде съгласно да чуе тѣзи предложения.

Буровъ: Азъ мисля, че това предложение за домашнитѣ актове предложено е още отдавна и днеска, ако се отложи, защото нѣма г-на М-ра Балабанова, то може г-нъ М-ръ Балабановъ и утрѣ да не доде и въ цѣлата сесия да не доде, тогава се да отлагаме ли този въпросъ? Затова азъ моля г-на М-ра Стоилова, ако доде г-нъ Балабановъ, да почакаме, ако ли не, да разгледаме предложението.

М-ръ Стоиловъ: Азъ разбирамъ, че ще доде и мисля, че ще се свърши въпроса още днесъ. Азъ би желалъ да се свърши по напредъ, но защото знамъ, че г-нъ М-ръ Балабановъ не е съгласенъ съ предложението за домашнитѣ актове, то мисля подобрѣ ще бжде и е въ интересъ на общото добро, да се чуе гласа и на двѣтъ страни по тоя въпросъ.

Г. Геровъ: Но азъ мисля, ако не доде г-нъ М-ръ Балабановъ, то трѣба да се свърши въпроса днесъ, защото вече отъ септемврий стои това предложение.

Анневъ: Вчера бѣше предложението на дневенъ редъ, но тъй като г-нъ Балабановъ имаше си работа и не доде, отложи се; ако и днесъ не доде или утрѣ, то тогава ще трѣба до края на сесията да не може да се свърши. За това, ако доде г-нъ Балабановъ, нека г-нъ Стоиловъ направи своитѣ предложения сега, и като се свършатъ тѣ, тогава да наченемъ да разискваме въпроса за домашнитѣ актове.

М-ръ Цанковъ: Ми се струва, че този въпросъ е важенъ. И не само г-нъ Балабановъ, но и г-нъ Грековъ иска да земе участие при разискванията му, защото този законъ е твърдѣ интересенъ; интереса е тука за зимание и даване, и за това Народ. Събрание трѣба да се освѣтли добръ и да изслуша и двѣтъ страни, които сж «за» и «противъ», но може Нар. Събрание да рѣши, че ако до единъ часъ не доде г-нъ Балабановъ, да се захване.

Председателъ: Тогава Нар. Събрание е съгласно да се мине на дневенъ редъ.

М-ръ Стоиловъ: Азъ тъй разбирамъ: ще се свършатъ тритѣ предложения, които има да направя и до тогава г-нъ Балабановъ ще доде.

Както помните, г-да, г-нъ Анневъ, когато направи това предложение за домашнитѣ актове, присѣдини и другъ въпросъ за крѣпостнитѣ мита.

При преименуването на едно мѣсто въ други рѣцѣ, съгласно съ 531-а статия отъ „Врѣменнитѣ Сжд. Правила“, се зематъ 4% отъ стойността на това мѣсто и освѣнъ това се зима и едно актово мито. Г-нъ Анневъ предложи да се смали отъ 4%, 2%. Като зехъ свѣдѣния, и азъ мислѣхъ, че ще може да се помогне, като се свали тази цѣна на крѣпостнитѣ мита. И може да се повърнемъ на закона, който съществува въ Турско врѣме. Както знаете за тия работи, именно за единъ „интикалъ“ когато преминуваше едно мѣсто отъ едни рѣцѣ въ други, плащаше се 100 пари или 2½% мито. Азъ мисля, че ще може това да се приеме и у насъ. Истина, ще бжде смаляване на митото, съ което ще се намали и прихода на Държавата; но както каза г-нъ Д-ръ Помяновъ онзи день, то тѣзи мита не трѣба да се считатъ, като единъ приходъ на Държавата, и освѣнъ това покриватъ тѣзи мита разносцитѣ, които ставатъ въ сждилището, по хартия и други канцеларски потрѣбности. За това, ако се приеме 2½% ще бжде полѣзно за населението, и хората тогава не ще иматъ причина да избѣгватъ отъ земанието на крѣпостни актове. За това азъ правя слѣдующето предложение:

ПРЕДЛОЖЕНИЕ.

Членъ 90 отъ допълнението къмъ 531 статия на Сждебнитѣ Временни Правила, да се измѣни така:

«Въ всичкитѣ въобще случаи, гдѣто възъ основание на предидущитѣ членове се полага плащане на крѣпостни мита, трѣба да се земе отъ цѣната на преминалото по акта имущество или отъ означената въ акта сума по два и половина процента.»

Председателъ: Приема ли се предложението на г-на М-ра на Правосъдието, што крѣпостното мито да се намали на 2½%?

Шивачовъ: Азъ мисля, че освѣнъ крѣпостното мито което е твърдѣ много обременително, ако се земе предъ видъ въ турско врѣме колко се е плащало, че за една тапия се е зимало 3 гр., а въ насъ освѣнъ крѣпостното мито се плаща и актово мито, тъй што не намира ли г-нъ М-ръ на Правосъдието и тѣзи сумми да се намалятъ, за да може още повече да се улѣсни населението и да се изпълни желанието на г-на Бурова. Щомъ не намалимъ общата плата за издаване актоветѣ, нѣма да се постигне цѣльта, която се гони.

М-ръ Стоиловъ: Съ въпроса, въобще за митата, се заехъ слѣдъ предложението, което стана въ Нар. Събрание. И, ако направихъ предложение само за актовото мито, туй го направихъ по съображение, че скоро трѣба да се изработи закона за владалата. Всичко у насъ е неопредѣлено и върви си се по иностраннитѣ закони. За това, за сега да се задоволимъ съ предложението за крѣпостнитѣ мита, а за другитѣ да се остави, когато се изработи особенъ законъ за това.

Манафовъ: Г-нъ М-ръ на Правосъдието каза, че митата за напредъ ще се зематъ по $2\frac{1}{2}\%$, като се обръщаме къмъ старитѣ обичаи, както се е практикувало. Истина това се практикуваше, но имаше двѣ категории: Първата категория бѣше, като се земаше $2\frac{1}{2}\%$, а другата категория, която се наричаше «емлякъ празжъ» 4% , когато се земаше за ниви, ливади и пр. Страхъ ме е да не направимъ нѣкое опущение. Отъ една страна се зимаше $2\frac{1}{2}\%$, а за държаше се 4% , а за тапия се зимаше 4 гр.

М-ръ Стоиловъ: Тѣзи обичаи, които спомѣнува г-нъ Манафовъ и менъ сж познати. Когато зехъ думата да кажа, че се повърщаме на старий обичай, то не бѣше, че старитѣ закони и обичаи трѣба да се повърнатъ изцѣло, защото това е нѣщо невъзможно; това е само за крѣпостното мито, и послѣ за какво и какъ се зиматъ, това е излишно тукъ да тълкуваме, защото допълнението на «Временнитѣ Сждебни Правила» предвижда много добръ тѣзи случаи, а предложението, което се прави, нѣма друга цѣль, освѣнъ да допълни § 90 отъ «Временнитѣ Сждебни Правила», тозъ § да се измѣни, щото на мѣсто 4% , да се земе само за крѣпостното мито $2\frac{1}{2}\%$.

Анневъ: Онзи, който купува мѣстото, за него $\frac{1}{2}\%$ е значително, а за държавата нищо не е. За това, азъ искамъ да направя едно предложение, щото да се махне тази $\frac{1}{2}\%$ и да остане равно 2% .

Шивачовъ: Понеже г-нъ М-ръ направи предложение за крѣпостното мито да се намали, азъ приемамъ да се намали на 1% . Когато двѣтѣ страни при продаванието или купуванието се съгласятъ, едната страна да плати, то за нея ще бѣде твърдѣ чувствително; защото, ако мѣстото струва 100 лева н. пр., той е длъженъ да плати 4 лева актовото мито, послѣ трѣба да плаща право за извършване актъ и т. н. т. плаща за друго право, това е доста обременително за населението. Азъ би се съгласилъ да стане 2% , но, ако е възможно, да намалимъ и тѣзи пари, които сега спомѣнахъ; при това има и гербово мито, има за тапия и незнамъ що си. Въ турско врѣме формалноститѣ бѣхж по-малко; но сега

изваждашъ двама или трима души свидѣтели, еднажъ ги завеждашъ, трѣба да стоятъ тамъ, да чакатъ единъ или два дена и послѣ си отиватъ, и пакъ ги викашъ, на тия хора, разбира се, трѣба да имъ се плаща, това всѣки представителъ го знае. За това, настоявамъ да се приеме 1% крепостно мито.

М-ръ Стоиловъ: Когато предложихъ да се намали на $2\frac{1}{2}\%$ крепостното мито, азъ това го направихъ, като М-ръ на Правосъдието, но послѣ, ако идемъ по нататѣжъ, то ще излѣзе друго, че не ще могатъ да се покриватъ разноскитѣ, които праватъ сѣдилищата. За това, не можъ да се съгласи да остане толкова ниско, както предлага г-нъ Шивачовъ.

М-ръ Начовичъ: Относително този въпросъ, азъ ще кажа само това, че въ бюджета се показва единъ дефицитъ отъ $2\frac{1}{2}$ милиона лева. Вие може да исхвърлите, ако щете, и съвѣмъ да не се плаща за крепостно мито, но трѣба да допълните този дефицитъ отъ друго мѣсто. Азъ мисля, че $2\frac{1}{2}\%$ не е много, и хората сж привикнали да плащатъ това право, което е наложено отъ памтивѣка, инакъ ще трѣба на търговцитѣ или на други хора да го наложимъ, за да се допълни този милионъ, отъ което хазната не може да се откаже.

Иор. Шишковъ: Много се говори по този въпросъ, но само едно нѣщо не се помѣна, то е, че, когато се купи единъ имотъ за по-много отъ 4000 лева, то се зема още една десѣта часть отъ сто. Да даде г-нъ М-ръ обяснение, какъ ще става съ тѣхъ.

М-ръ Стоиловъ: Азъ мисля, че това, което отговорихъ на г-на Манафова, ще послужи за отговоръ и на г-на Шишкова. Предложението има за цѣль само да измѣни 90 членъ, и измѣнението е само въ това, че намѣсто 4% да се зима $2\frac{1}{2}\%$. Сега друго измѣнение нѣма, и Нар. Събрание ще направи много добръ, ако се запреше на това; защото, ако земемъ да реформираме това, което има да се реформира въ М-ството на Правосъдието или въ процедурата или въ материалната часть, то трѣба да посвѣтимъ цѣлата сесия на тѣзи реформи; за това да направимъ това, което не търпи отлагание и да приемете предложението, което направихъ.

Д. Поповъ: Азъ мисля, че въ турско врѣме се земаше 2% , когато се продаваше къща или дуканя, а воденица или другъ имотъ се зимаше 5% , а понеже сега има гербово и т. н. т., тогазъ 2% не е много, а колкото за онзи процентъ, който спомѣна г-нъ Шишковъ, нека остане за другъ пѣтъ.

Председателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори?

Бобчевъ: Азъ ще отговоря на г-на М-ра на Финанситѣ, гдѣто се бои, че като се намали този данѣкъ, ще се смали и дохода, който идѣлъ отъ актовото мито, това не е вѣрно. Ние сме излѣзли отъ населението и знаемъ какво праватъ тѣ. Азъ мога да покажа, че 10% отъ хората сж зели актове и всички други чакатъ до когато се намали даванието и дохождатъ до въпросъ какъ ще стане това намаление. (М-ръ Начовичъ: Не е истина). За това, когато се намали и стане по-евтино, тогава ще излѣзе прихода по-голѣмъ и на мѣсто $\frac{1}{2}$ милионъ ще стане 1 или 2 милиона до година отъ актовото мито.

Шивачовъ: Азъ като казахъ 1%, не казахъ, че това мито трѣба да бѣде всѣкога така. Ако г-нъ М-ръ на Финанситѣ бѣше намалилъ пропорционално и другитѣ нѣща или права, тогава разбирамъ, но щомъ въ Турско врѣме се плащаше 3 гр. спорѣдъ чл. 10 отъ устава за тапийтѣ, а сега той е длѣженъ да плати най-малко 13 или 14 лева, т. е. 30 пѣти повече, отъ колкото тогава. Ако Нар. Събрание обича, г-нъ М-ръ на Правосѣдието да направи особно предложение за другитѣ мита, тогава съмъ съгласенъ. Трѣба да се намали крѣпостното мито, защото сега се зима 15 л. на мѣсто 3 гр.

Анневъ: Азъ се присѣдинявамъ къмъ предложението на г-на Бобчева. Наистина, въ бюджета е предвидено сума отъ $\frac{1}{2}$ милионъ лева, но, ако намалимъ митото, ще бѣде този доходъ по-голѣмъ, тѣй щото нѣма нужда да мислимъ какъ да се допълни този доходъ.

В. Х. Ангеловъ: Г-да представители, въ Турско врѣме на нивитѣ и ливадитѣ земаха по 2 пари на грошъ и по 4 пари на хиляда. За това по 2 пари да се земе сега и 4 пари на хиляда и нищо повече.

Бошнаковъ: Като искаме подобрието на населението, то трѣба да земемъ предъ видъ и хазната въ какво положение е. Въ България послѣ освобождението ни плашало се е по 4 на % тѣ, но по-голѣмата частъ на купувачитѣ и по-голѣмата мѣнотия сж преминали. За сега да се земе както каза г-нъ М-ръ по $2\frac{1}{2}$ на % тѣ, а който купува или продава си прави смѣтката. Спорѣдъ выгодата си продавача остава да плати митото онзи, който купува, или го плаща той. За това на единъ грошъ по една пара да се зима за всичко, което се купува, а гербови мита и пр., тѣзи нѣща не трѣба да разискваме сега. (Гласове: Не може).

М-ръ Молловъ: Нѣкои г-да представители казаха, че въ турско врѣме било по 4 пари на хиляда. Сега не е турско врѣме, ако желаете да се върнемъ на турското врѣме, то нѣмаше да сѣдимъ тука, а щѣхме да си сѣдимъ у дома Въ

турско врѣме, г-да, нѣмаше мировий сѣдия, а сега има. Ми се чини, че това е много лошъ мотивъ, като се зема това, което се вършило въ турско врѣме. Ние не трѣба да сѣдимъ за миналото, но за сегашното. Именно се каза, че ако М-ра на Правосѣдието каза $2\frac{1}{2}$ %, то мисля за това, че има други даждия по тѣзи дѣла, които отговарятъ на разноситѣ на М-ството на Правосѣдието. За това, ми се чини, че ако говоримъ по нататѣкъ и да се връщаме къмъ турското врѣме, то не може да свършимъ никога; за това да се приеме предложението на г-на М-ра на Правосѣдието, който предлага да бѣде $2\frac{1}{2}$ %.

Манафовъ: Това искамъ да разбера да ли и за кѣшитѣ, воденицитѣ, лозята и бахчитѣ ще се плаща сѣщото мито, както за нивитѣ, ливадитѣ, куриитѣ и пр. (Гласове: Сѣщото). Тогава добръ.

Д-ръ Цачевъ: (Гласове: Искерпано е!) Г-да представители, ще се присѣдиня къмъ предложението, което каза г-нъ М-ръ на Правосѣдието, че 30 стотинки намалявание въ крѣпостното мито е доста значително и азъ поддържамъ теорията, която искаха г-нъ Бобчевъ, при всичко, че не ми даваше дума да говоря. (Бобчевъ: Азъ не съмъ председателъ). Азъ мога да докажа отъ практика, че ако се намали крѣпостното мито на $2\frac{1}{2}$ %, нѣма да има загуба за съкровището, защото тогава ще исчезне тази не добра практика, съ която се ползуютъ нѣкои продавачи и купувачи, които искатъ да спекулиратъ и да полагатъ цѣната на долу. (Буровъ: Не е истина). Азъ зная за воденицата, която купихте. Това намаление на крѣпостното мито ще стане причина пропорционално да направимъ икономия на купенитѣ недвижими имуществва, и ще опредѣляватъ точно цѣната, ако си купилъ за 20000 лева ще я пише точно, а сега не правятъ така. Недвижимитѣ имуществва, които сж купени за 20000 лева, полагатъ ги за 10000 лева.

Ф. Мариновъ: Съгласенъ съмъ съ мнѣнието на г-на Бобчева и Аннава, сирѣчь да се намали митото на 2% и да не се бои твърдѣ много г-нъ М-ръ на Финанситѣ и пр., защото, ако има причина, дѣто се подигна въпроса за домашнитѣ актове, то тази причина е сѣжпотията на митото. Знайте, че населението за извѣстна малка икономия прави домашни актове и се излѣгва. За това съ намаляванието на 2% хазната нѣма да загуби, напротивъ прихода ще бѣде по-голѣмъ и ще видимъ, че населението нѣма да прибѣгва къмъ никакво намаление на стойността на купеното имущество, нито пакъ домашни актове да върши за купувачка или продажба. За това този въпросъ да се даде на гласуване, и да се свърши.

Д. Попповъ: Г-нъ Шивачовъ каза, че въ турско врѣме се зимало по 3 гр., това се зимаше феракъ. Ако смалите сега по 2⁰/₀ актовото мито на една нива пакъ ще даде сжшото. А колкото за това, кой ще тегли разноскитѣ, когато се купува или продава, то въ турско врѣме се казваше, че който купува, той плаща разноскитѣ.

Батановски: Чудно ми е защо казваме въ турско какъ се давало актъ и сега какъ се зима, отъ тогава насамъ има 6, 7 години. Мжнотията на населението е слѣдующата: актовото мито се зема, крѣпостно мито и марки, послѣ подаватъ прошение по това въ Министерствата и за тѣхъ имъ зематъ пари. Послѣ отъ сѣдилището имъ се изисква свидѣтелство подписано отъ кмета и безъ двама свидѣтели не може да дадатъ такриръ. Принуждава се продавача или купувача да дава по една рубли на свидѣтелитѣ, за да свидѣтелствуватъ. Въ турско врѣме, както бѣше, зимаше се само едно свидѣтелство отъ кмета, послѣ отиватъ за тапия продавача и купувача. Продавача казва продадохъ, зехъ си паритѣ на пълно, тогава въ сѣдилището зиматъ му 4 гр. за тапия и по 2 пари на грошъ, и му даватъ единъ илмихаберъ. А това, което каза г-нъ Моллесъ, че ако направимъ това ще спадне бюджета, то истина е така, но тогава единъ учителъ учителствуваше за 3000 гр., а сега не може да го наемешъ за 40000 гр. за това се уголѣмява бюджета; но цивилизацията го изисква така.

Медовъ: Азъ ще отговоря на г-на Бобчева, който казва, че по-вече щѣли да се ограничатъ актоветѣ по причина на сжшпотиата. Нека не забравя г-нъ Бобчевъ, че се е минало 6, 7 години, отъ като се продаваха имотитѣ и едва е могло да се случи въ този периодъ такова нѣщо, а за напредъ нѣма да се вижда никакъ. Нека имаме предъ видъ това и да не намаляваме. Който купува и продава, знае си смѣтката. (Гласове: Да се гласува).

Д-ръ Помяновъ: (Гласове свършено!). Ако е свършенъ въпроса, тогава нѣма да говоря. (Гласове: Не е!). Въпроса, г-да, който сега ни занимава, собствено се подигна отъ г-на Аннава. При распуска на миналото Събрание, г-нъ Анневъ предложи да се зема крепостно мито 2⁰/₀ въ мѣсто 4⁰/₀, както до сега се е практикувало, и г-нъ М-ръ на Правосѣдието, като взе това въ уважение, доде днесъ съ единъ законъ, състоящъ отъ единъ членъ, който казва: «въ мѣсто 4⁰/₀, да се зематъ 2¹/₂⁰/₀». Сега се подигна единъ споръ да ли митото да е 2¹/₂⁰/₀ или 2⁰/₀ или 1⁰/₀. Тоя въпросъ самъ по себе си е фискаленъ и за неговото рѣшение особени познания отъ правото не сж потребни.

Азъ мисля, че тѣй като въпроса бѣше се предложилъ отъ г-на Аннава, който предлагаше 2⁰/₀, добръ е да се приеме 2⁰/₀. Причината е, че и безъ това нашето население е обрѣменено още съ други различни даждия. На заявлението за продажбата трѣба да се тури една гербова марка, послѣ трѣба свидѣтели да се почерпятъ и най-послѣ извършване на акта. И така излизатъ слѣдующитѣ разноски: актовото мито, гербова марка крѣпостно мито и за извършване на акта особено. И ще излѣзе не 45 гр. да се плащатъ на хиляда, но 145 гроша.

За това ми се чини, че това чувство, което е диктувало предложението на г. Аннава да се съобрази съ нуждитѣ на населението, трѣба да се уважи отъ васъ. 2⁰/₀ е справедливо и отговаря на нуждата. Наистина въ турско врѣме се зимаше другоаче, а сега другоаче. Едни казватъ, че на правителственнитѣ земи се зимало 5⁰/₀, а на другитѣ мюлкове и имущества по-малко. Защо? За това, защото на правителственнитѣ земи собственостъ не се признаваше, а само право на ползувание и разполагание. На мюлковетѣ се зимаше пропорционално повече, защото бѣше собственостъ, а на правителственнитѣ земи не се даваха, поне въ теория, такива права, както на мюлковетѣ. Днесъ каквато продажба и да постъпи въ сѣдилището, било за гори, за кория, за ниви за ливади, кѣщи или дукани, за всичко се зима еднакво мито 4⁰/₀. И предъ видъ на това, че тѣзи мита днесъ подъ различни имена сж тѣжки, то ми се чини, че и самото правителство, като е съгледало туй, ги е намалило. Чини ми се, че и самото население ще бѣде за това признателно на правителството. Сега споредъ казванието на г-на Министра на Финанситѣ, ако земемъ такъва околчеста цифра, както е 1¹/₂ милионъ лева за доходъ отъ крѣпостнитѣ мита, каква разлика ще стане, като е 2⁰/₀? Тогава ще имаме подобенъ доходъ всичко 250.000 л. И ако се земе 2¹/₂⁰/₀, излизатъ 50.000 л. повече. Не можемъ ли тѣзи 50.000 л. да набавимъ отъ друго мѣсто? Ми се чини, че работата е много проста и въпроса не заслужава толкозъ голѣми разисквания, тѣй като и разликата е твърдѣ малка. За това мисля, че предъ видъ на това, че другитѣ мита сж доста голѣми и хазната нѣма собствено да губи. — Азъ, даже, съмъ на мнѣние, че въ бѣдѣще г-нъ М-ръ на Финанситѣ ще покаже по-голѣмъ приходъ по тая статия. Да остане за сега крѣпостното мито 2⁰/₀. Нека прочее се приеме 2⁰/₀ и мисля и съ това бюджета нѣма да пострада.

М-ръ Стоиловъ: Казахъ, че въпроса има повече финансияленъ характеръ. Най-сетѣ Нар. Събрание, което отпуща суммитѣ на правителството, има право да налага даждията

на страната; като М-ра на Финансите се съгласи, азъ нѣмамъ нищо противъ това опредѣление, 2⁰/. (Гласве: Да се тури на гласуване).

Буровъ: Отъ г-нъ Помянова чухъ едно нѣщо, дѣто каза че въ окръжния сѣдъ лѣжали нѣколко актове, които хората не си земаха, защото трѣбало да платятъ мито. Да ли и напредъ се е практикувало? Азъ знамъ, когато отиде нѣкой да купува, предварително плаща мито. Ако тукъ се е практикувало така, защо не се земаатъ предварителнитѣ пари. Г-нъ Д-ръ Цачевъ каза, че за воденицата не съмъ земъ актъ. Азъ бѣхъ платилъ 50,000 гр. а слѣдъ 3 год. получихъ акта въ Търново. Хората сж бѣгали отъ нередовноститѣ на сѣдилището. Въ тѣзи мѣста ако сж избѣгвали хората да не зимаатъ актове, то може да е тѣй, но у насъ не е тѣй. У насъ имъ загинала архивата и едвამъ хората слѣдъ нѣколко години зимаатъ актоветѣ. Заради това предлагамъ да се каже 2 на сто.

Шивачовъ: Азъ ще поддържа г-нъ Бурова и то само по слѣдующата причина: че много пѣти отъ тѣзи случаи страдае населението. Единъ българинъ купува отъ единъ мюсюлманинъ 1000 дюл. земя и отива при нотариуса да земе актъ. Нотариуса зима книгитѣ и му казва: бжди спокоенъ акта ще ти се даде. Дойде послѣ да иска акта, а нотариуса му казва, нѣма го еди-кой-си свидѣтель. Най-послѣ му казва: иди да викашъ продавача, а той си вече отишалъ въ Цариградъ. Българина, като се мисли осигуренъ да земе акта, му плаща паритѣ и остава си тѣй. Азъ мисля, най-добрѣ е нотариуса да зима въ мѣс. по 25 акта, които да извършва, отъ колкото 50, които не извършва. Това е обстоятелството, което трѣба да земе въ внимание г-нъ М-ръ на Правосъдието. Понеже всичкитѣ г-да представители сж на мнѣние да се направи 2⁰/, азъ ще си задържа правото да направя особено предложение за митата.

М-ръ Стоиловъ: До колкото азъ зная правилото е, когато се внесе, трѣба да се плати за мито. Слѣдователно, ако е истина, че не се е зимало, азъ благодаря за свѣдѣнията на г-на предговорившии и, ако е станало таквъзъ опущение, то ще се старая да го поправа. Колкото за бавността азъ ще направя колкото е възможно, но срѣдствата сж твърдѣ малки за да се постигне желаемия резултатъ.

Предсѣдателъ: Който приема да се турне крепостното мито по 2⁰/, да си дигне ржката. (Болшинство).

Манафовъ: Има много имущества по търговцитѣ, които сж продавали и купували отъ разни хора. Разбира се, тѣ сж се препратили на преглѣждане въ сѣдилищата, трѣба да преминемъ да видимъ да ли се изпълнили всички редове

на всѣка продажба и това е единъ начинъ, който продължава работата за получаване актове. Таквъзъ продажби се намѣрватъ изъ сѣдилищата въ грамадна сума. Сега да ли този законъ ще има сила за митата и за тѣхъ, или тѣ подлѣжатъ подъ старий законъ за митото. За това желая г. М-ръ на Правосъдието да разясни този въпросъ.

М-ръ Стоиловъ: Г-нъ Манафовъ съ едно похвално постоянство сѣщия въпросъ подигна три пѣти. Менъ ми се чини, че ако земеше закона, който се измѣнява, тамъ е много ясно и чисто казано, че тукъ не предложихъ растѣлкувание на единъ законъ, а предлагамъ измѣнение на 90-та статия, която ще прочета на г-нъ Манафова. Ето тази статия: «Въ всички въобще сѣдилища, дѣто на основание на предидущитѣ членове се полага плащане крѣпостни мита, трѣба да се земе отъ цѣната на преминалитѣ по актъ имущества или отъ означената въ акта сума по 4⁰/».

Послѣ 86 чл. казва: «При преминуванието имущества отъ едно лице на друго въ пълна собственост къмъ друго или въобще при преминуванието на владенията независимо отъ актовитѣ мита, земаатъ се още особенни мита, нарѣчени крѣпостни.» Тукъ предложението, което направихъ нѣма за цѣлъ да даде тълкувание на сѣществующий законъ, но само да измѣни 90 § и то да се измѣни само въ размѣръ на крѣпостното мито.

Величко Х. Ангеловъ: Г-да представители! Съ жалостъ се обръщамъ къмъ г-на М-ра Моллова, гдѣто неиска да слуша което говоря. Азъ съмъ г-да наскърбенъ. Сега даваме по 4⁰/ и не можемъ да си земемъ актоветѣ. Давали сме за едно имущество отъ лира 113¹/₂ и актоветѣ се скапуваха въ окръжнитѣ сѣдове и не можемъ да си земемъ актоветѣ.

М-ръ Стоиловъ: Г-да представители! Ще моля вашето търпение. Да бждете снисходителни и да чуете още едно малко предложение въ полза на Правосъдието. Ако искаме да поправимъ всичко, което куца, трѣба исклучителна сесия отъ 4 мѣс. само за това. Но доброто не е неприятелъ на по-доброто. Слѣдователно въ интереса на Правосъдието правя едно допълнение по устройството на сѣдилищата. Отъ злоупотрѣбленията, които ставатъ, най-забѣлжителни сж злоупотрѣбленията отъ страна на сѣдебнитѣ пристави. Тѣ сж тѣй поставени, щото често не могатъ да бждатъ инакъ. Въ разстояние на 3-тѣ мѣс. отъ когато съмъ въ М-то имаше 6 сѣдебни пристави дадени подъ сѣдъ, заради кжено предавание събрани сумми. Нѣкои отъ тѣхъ злоупотрѣблявали до 7000 фр. и си дали послѣ оставката. А таквъзъ злоупотрѣбление на интереса на гражданитѣ, и таквъзъ лишаване отъ правата на хората се отразява много лошо на

самото Правосъдие. Загъняване изпълнителнитъ листове е вредително даже за репутацията на съдилището. Ако на единъ човѣкъ се издаде рѣшение и остане да води още единъ процесъ, като съдебния приставъ е недоброевъстенъ, тогазъ човѣка не ще каже; че е виновенъ еди-кой-си приставъ, а ще каже, че е виновно правосъдието. За туй позволете ми да направя едно предложение. (Чете):

Къмъ закона за устройството на съдилищата въ България, отъ 26-й май 1880 година, да се притури и слѣдующий членъ:

Чл. 160. Преди да встъпи въ длъжность, всѣкой съдебенъ приставъ е длъженъ да представи на окръжний съдъ, при който служи, здравъ поръчителъ, който да отговаря зарадъ него за всичкитъ злоупотрѣбления и други вреди и загуби, които бихъ произлѣзли отъ неправилнитъ дѣйствия на пристава, презъ врѣмето, догдѣто той се намира на длъжность. Съдебния приставъ, на когото поръчителътъ представе да отговаря за него, отстранява се врѣменно отъ длъжность за не повече отъ 15 дни, догдѣто представи новъ поръчителъ, и слѣдъ истичанието на това врѣме, ако не представи такъвъ, уволнява се отъ длъжность, по неманье поръчителство. (Силни ржкоплексания).

Буровъ: Съ туй г-нъ М-ръ ми докара на ума единъ случай: Единъ съдебенъ приставъ бѣше злоупотрѣбилъ едни пари. Като направилъ огледъ, зель паритъ и съда направили опредѣление, че пристава направилъ незаконенъ описъ и го отчислява. Вторий приставъ предлага да се подигне отъ ново дѣлото и човѣка, като дошълъ да си потърси паритъ, пристава му казалъ да ги търси отъ онзи приставъ, който ги е зель.

Д-ръ Цачевъ: (Едни гласове: Исчерпано е; други — не е исчерпано!). Какво е исчерпано? Азъ имамъ дума и ще говоря. Г-да представители! За да дадемъ на нашитъ граждани по-голѣма гаранция, трѣба да направимъ едно постановление. Това постановление произлиза отъ предложението, което направи г-нъ М-ръ на Правосъдието за запазване интереса на нашитъ граждани. Ако приема това, ето моето предложение. Да постановимъ, щото сичкитъ съдебни пристави, които задържатъ събранитъ отъ изпълнителнитъ листове пари, и не сж ги дали на притѣжателитъ на изпълнителнитъ листове, да се не зиматъ на никаква служба въ държавата; защото има много такова. Туй ще служи за урокъ на всички, които постѣпятъ въ таковато. Това е достатъчна гаранция за българскитъ граждани.

М-ръ Стоиловъ: Излишно е да се прави таквъзъ предложение. Исказанитъ желанія може да послужатъ за единъ циркуляръ на М-вото. Наконецъ единъ съдебенъ приставъ,

който безъ основание задържа чужди пари, има такъвъ съдебенъ законъ, който предвижда случай, какъ да се наказва.

Шивачовъ: Ако е за съдебни пристави, азъ имамъ много случаи. Именно ще кажа за софийския нѣкой си Каранфиловичъ, на когото, като преглѣдали смѣткитъ, излѣзналъ дълженъ нѣколко хиляди фр.. Незнамъ какво е станало. Мнозина, дѣто имали да зиматъ, останали безъ пари, но послѣ за чудо глѣдамъ, че го назначили пакъ на служба. Наистина това не е било въ времето на г. Стоилова. Съдебния приставъ, г-да, при всичко че получава скромна заплата, но ако се земе по-отблизо, ще излѣзе, че неговата заплата е по-голѣма отъ заплата на председателя на апелационний съдъ. Пристава като отиде въ нѣкое село зема всѣкому отдѣлно прогонни и прави описи, тѣй щото, ако има 20 изпълнителни листове, и ако земе отъ всѣкого по нѣколко лева, суммата става по-вече отъ 1000 фр.. За това сега напомнямъ на г. М-ра на Правосъдието, щото въ бюджета за идущата год. да се прибави на заплата на съдебнитъ пристави, а да не имъ се остави право да зематъ прогонни отъ населението.

М-ръ Стоиловъ: Случая, който спомѣна г. Шивачовъ е именно случая, който ми даде мисълта да направя това предложение на Нар. Събрание. Тозъ приставъ, когато стѣпихъ въ М-вото, намѣрихъ го на служба, послѣ го отчислихъ и предадохъ на съдъ. Г. Шивачовъ е свободенъ да направи предложение, но разбира се, ако М-вото е съгласно. А за сега, мисля, е достатъчно това.

Списаревски: Гаранцията, която се изисква отъ съдебнитъ пристави, е доста неопредѣлена. Може нѣкой приставъ да направи злоупотрѣбление отъ нѣколко хиляди фр., а онзи, който гарантира за него да има имущество за 1000 лева. За това, да се опредѣли суммата на гаранцията.

Геровъ: Азъ нѣма да говоря за злоупотрѣбленията на съдебнитъ пристави; защото, ако ги нѣмаше, не щѣше да да се направи това предложение отъ г. М-ра на Правосъдието. Не остава освѣнъ да му поблагодаримъ, за дѣто направи това предложение, съ което отърва народа отъ такива злоупотрѣбления.

Шивачовъ: Азъ мисля, че ржкоплексанията сж благодарность на г. М-ра. Азъ не съмъ противъ това предложение и предлагамъ да се приеме.

М-ръ Стоиловъ: Забѣлѣжката на г-на Списаревски е много справедлива. Но да остане не благоусмотрѣнието на съдилищата да опредѣлятъ до колко се изисква гаранция. Напр. въ голѣмитъ градове ще бѣде по-голѣма гаранцията, понеже тамъ по всѣка вѣроятность, изпълнителнитъ листове

ще сж по-цѣлни, отъ колкото въ по-малкитѣ. За това щомъ се спомѣне въ протокола, М-вото ще обърне вниманието на сѣдилищата да бѣдатъ строги къмъ гаранцитѣ, които се изискватъ отъ сѣдебнитѣ пристави.

Предсѣдателъ: Които приема предложението на г-на Списаревски, да си дигне ржката. (Болшинство).

М-ръ Стоиловъ: На дневенъ редъ остава многожелаемия въпросъ за домашнитѣ актове и думата остава на г. Аннева, който го предлага по желанието на г-да представителитѣ.

Анневъ: За 5 минути отиди.

Предсѣдателъ: Питамъ Нар. Събрание, тѣзи 2 предложения ще ги смята ли за послѣдно чегение? Онѣзи, които сж съгласни съ туй, да си дигнатъ ржката. (Болшинство). Давамъ за 5 минути отиди.

(Послѣ распускъ)

Предсѣдателствующий Ив. Симеоновъ: На дневенъ редъ имаме предложението на г-на М-ра на Правосѣдието за домашнитѣ актове при продажбитѣ.

Анневъ: Предложението, което имашъ честь да направя въ Нар. Събрание, преди да се распусне, отнася се до важността на тѣй нарѣченитѣ домашни актове. Вий знаете, г-да, че отъ начало на нашето освобождение сж станали много продажби, и много купувачи сж останали безъ актове по причина, че продавача отсѣтствувалъ, или по разни причини. Предложението което направихъ тогава, е сѣщото, което и повтарямъ днесъ съ едно малко видоизмѣнение. (Чете):

«Възъ основание на чл. 44 отъ Конституцията, Народното Събрание дава слѣдующето тълкувание на членъ 524 отъ Временнитѣ Сѣдебни Правила относително продажбата на недвижимъ имотъ.

«Извършенний контрактъ за продажба на недвижимъ имотъ съ домашенъ актъ или устно съгласие, има тоже законна сила, ако той не докаже предъ сѣда. На основание рѣшението влѣзло въ законна сила, издава се крепостенъ актъ».

Това е предложението, което имамъ честь да направя на Нар. Събрание.

Шивачовъ: Азъ преди да говоря противъ самото предложение, само ще обърна внимание на това, че тълкуванието което дава г-нъ Анневъ на 524 статия отъ Временнитѣ Сѣдебни Правила, е немислимо. Не зная да ли ще се съгласи г-нъ Анневъ съ мене, ако му прочетъ 524 членъ отъ тѣзи правила. (Чете чл. 524 отъ Вр. Сѣд. Пр.) Тази статия казва, че сѣкакъвъ актъ, било за продаване недвижими имущества, било за направяние хипотека или залогъ трѣба да се извърши този актъ въ подлежащото окръжно сѣди-

лице. На пр. ако се намира имуществото въ Плевненский окръгъ, ще се направи въ Плевненско окръжно, а сега и въ мирово сѣдилище акта. Сега азъ не разбирамъ може ли таково тълкувание да се даде, каквото г-нъ Анневъ дава на тази статия. На тази статия не само по точния смисълъ, но даже и по духа или миризмата ѝ не може да се даде таково тълкувание. (Анневъ: Защо?) Разбирамъ ако г-нъ Анневъ да каже намѣсто въ окръжнитѣ сѣдилища да се извършватъ актове при мировитѣ сѣдилища, тогава го разбирамъ. Но, че домашни актове могли би да иматъ значение сѣщо както и крепостнитѣ, това не е възможно. Има много други закони, които установяватъ това нѣщо. Въ закона за землитѣ има чл. 36, който казва: «Сѣка продажба, която се извърши безъ позволение на надлѣжний чиновникъ, и безъ извършване на формалности, които сж предвидени въ особенъ уставъ за тапиитѣ, не може да се счита за законна продажба». Слѣдователно, ако г-нъ Анневъ желае да се даде еднакво значение на домашнитѣ актове, то трѣба да се измѣни цѣла една сѣрия отъ членовѣтъ на разнитѣ закони; тогива го разбирамъ. Но да се даде такова тълкувание на 524 статия, то значи, че да си само възображаваме статия 524, безъ да знаемъ каква е тя.

Предсѣдателъ: Понеже въ дневния редъ е писано, че предложението е отъ М-ството на Правосѣдието, а то е предложение отъ г-нъ Аннева, длъженъ съмъ споредъ правилника чл. 23 да се съобразя съ него, и да питамъ дали се поддържа отъ $\frac{1}{4}$ депутати това предложение. (Гласове: То е свършено).

М-ръ Стоиловъ: Понеже се подигна формаленъ въпросъ, то ми се чини, че г-нъ Анневъ има право въ това; защото на послѣдно врѣме преди да се отложи Събранието, това предложение е излѣзло отъ инициативата на Н. Събрание; и тогазъ имаше $\frac{1}{4}$ представители, които го поддържаха, и станаха вече разисквания. Тѣй щото, азъ разбирамъ, че днешното разисквание е едно продължение на разискванията, които тогива станаха.

Манафовъ: Именно г-нъ Анневъ като иска домашни актове, да иматъ сила както и тѣзи актове, които се издаватъ отъ сѣдилищата, прося да даде обяснения дали тази мѣрка е врѣменна или ще да стане единъ законъ, който ще се продължава за винаги. Ако е врѣменна мѣрка, то азъ би се съгласилъ, защото има разни работи въ днешно време за които хората не сж зимали актове. Ако ли то е законъ който има да се практикува, то азъ моля да се откаже г-ну Анневу. Съ това нѣма да направимъ друго, освѣнъ да хвърлимъ страната въ новъ пожаръ. (Анневъ: Не е тѣй!) Азъ

могъ да докажъ отъ миналото, какъ се практикува и ви казвамъ, че кредита въ България трѣба да се напише на чърния тефтеръ. (Анневъ: Не цапай!) — Цапамъ азъ. — Моля ако земемъ доминантнѣ актове да иматъ еднаква сила съ крѣпостнитѣ, ний ще видимъ едно лице което продава на 50 души своето имущество; и акта, който съществува въ сѣдилището, може съ единъ постаръ домашенъ актъ да се опропасти.

За това г-нъ Анневъ нека обясни този въпросъ, и да каже, че ако трѣба да стане врѣменна мѣрка, то мисля, че всичкитѣ г-да представители ще се съгласятъ на това, защото туй е нужно.

М-ръ Балабановъ: Понеже въпроса е отъ голѣма важность, ако се разгледъ по сѣщность, то твърдѣ вѣроятно е, че ще зема и азъ тогива думата. Но преди всичко ще кажъ, че азъ се интересувамъ да зная да ли предложението е станало отъ нашия колега г-на М-ра на Правосѣдието. Той ми заяви, че не е станало отъ него, но излѣзло отъ инициативата на самото Нар. Събрание чрезъ г-на Аннева, прибави, че е станало и още въ миналото Събрание, а се отложило. До колкото видѣхъ въ протоколитѣ, намирамъ, че е станало наистина таково предложение, но непомня добръ, дали е наистина било поддържано споредъ чл. 23 отъ правилника, отъ $\frac{1}{4}$ на присѣтствующитѣ представители. Азъ бихъ молилъ за това да стане справка, защото и формалната частъ си има важность.

Анневъ: Нека се почита Събранието още единъ пжтъ.

Предсѣдатель: Ако е тъй, азъ ще питамъ. Който поддържа предложението на г-на Аннева, да си дигне ржката. (Болшинство). Поддържа се.

Шивачовъ: Азъ искахъ да чуя допълнителни обяснения на г-на Аннева. (Анневъ: Ще ги чюешъ!) Азъ казахъ, че не съмъ противенъ собствено на това предложение, и би желалъ да има единъ такъвъ членъ въ закона, съ който могатъ да се гарантиратъ правата на нашитѣ граждани, които купили имущества чрезъ домашнитѣ актове, и на които послѣ стопанитѣ сж отишли. Но има други площи послѣдствия. На пр. азъ имамъ единъ домашенъ актъ, отъ 5 Дек. 1882 г. и купихъ отъ Ивана или Драгана, който отсѣтствува сега. Отъ гдѣ може да гарантира г-нъ Анневъ, че сжщия стопанинъ нѣма да отиде единъ день понапредъ да даде сжщия домашенъ актъ и на друго лице, или на 10 други лица?

За това, за да може такава продажба да се почита отъ правителството, трѣба да мине презъ извѣстенъ каналъ. И тогази ако е минала презъ този каналъ, ще знае, че Иванъ

или Драганъ е продалъ само на Ивана или Драгана вече това имущество, а втория пжтъ ако се яви, ще му каже: че ти си продалъ, и нѣмашъ вече това право. Има още други узаконения, които би трѣбало да се отмѣнятъ сега. Ако г-нъ Анневъ е съгласенъ, то би трѣбало и други статии да се измѣнятъ. Има подобни статии и въ закона за землитѣ, и въ 4-ий томъ една статия, въ която се казва: че тапии или актове отъ тефтерхане иматъ законна сила, и се зиматъ въ внимание безъ никакво прекословие. За туй трѣба да се отмѣнятъ тѣзи узаконения, и мѣсто тѣхъ да се тури една статия друга. Но да се каже: «тълкование на 524 чл.» то не е нито сѣнка отъ духа на този членъ, и не може да се даде такова тълкувание.

Буровъ: По тази частъ азъ не искамъ да говоря много. Не съмъ юристъ, незная закони и правила, но да наведжъ нѣкои доводи на г-на Шивачова. Отъ една страна трѣба да глѣдаме, щото и хазната да не губи доходъ; и това трѣба да се уважи. Но знаете синца, че хора сж купили имущества именно въ 1878 и 1879 год.; сѣки си зелъ по една книжка, и продавача е отишелъ. Човѣка отъ тогива притѣжава имуществото, и трѣба да имъ се даджтъ актове и хората да си платятъ мита. Инакъ тѣзи хора ще ги направимъ, да злоупотрѣбляватъ. За туй да се намѣри срѣдство, щото и хората да си земжтъ актове, и хазната да не губи. Хората страджтъ много. Човѣка купилъ имущество съ предварителенъ записъ какъ е купилъ и какви мжчнотии има при извършвание формалноститѣ. Когато единъ гражданинъ за единъ день не може да извърши тая работа, а камоли единъ селянинъ. Той дохожда при адвокати да му пише прошение, изискватъ се двама свидѣтели; свидѣтелство отъ сиротинската касса; ако нѣма справка тамо, изискватъ се поржчители, и тъй губятъ хора по 20 и 30 дня. За това хората зематъ имущества съ книжки или съ предварителни актове.

Далъ единъ чловѣкъ 50 лири, и оставятъ 20 или 30 лири за вземание. Пишатъ условие, че когато продавача ще му даде законенъ актъ, ще му плати тѣзи 20 лири. Купувача вика го въ сѣдъ да му даде законенъ актъ, но сѣдилището му откаже: «не си дошелъ на врѣме въ сѣда нѣмашъ право.» То е една несправедливость. Азъ разбирамъ, че това не може да се практикува дълго врѣме, но хората, които сж купили отъ 4—5 години да станатъ притѣжатели и да се даджтъ актове на тѣхъ чрезъ испити. Но да не оставяме хората въ това положение.

Д. Грековъ: Искамъ да зема дума по този въпросъ и трѣба да кажа откровенно, че не мога да се съглася никакъ съ предложението, което прави г-нъ Анневъ. Предложението

на г-на Аннева преди всичко поставя на равна нога домашните и крѣпостните актове, които се издаватъ отъ сѣда. Той имъ дава напълно еднаква сила. (Анневъ: Но туря се условие послѣ). Прочетете предложението и ще видите, че домашните актове ще иматъ сѣщата сила, и като се докажатъ предъ сѣдилищата, ще се издаде по тѣхъ крѣпостния актъ. Питамъ, какво ще направи сѣдията, когато се представятъ предъ него 2-ма хора, единъ съ крѣпостенъ актъ и другъ съ домашенъ актъ? Разбира се, че ще се захване давия, и ако този домашенъ актъ носи по-предишна дата, на пр. единъ отъ 1 януарий домашенъ а другия отъ послѣ — тогава сѣдията — ако се представятъ още свидѣтели, ще каже, че този домашенъ актъ важи, и че трѣба да се почита. На пр. Петъръ купи по-напрѣдъ, а Димитръ по-послѣ. Ще стане рѣшение, което ще влѣзе въ законна сила; ще се извади крѣпостенъ актъ, и Димитръ, който е купилъ тоже съ крѣпостенъ актъ сѣщия имотъ, ще остане на леда, — да кажа едно просто изрѣчение.

Сега желателно ли е таквъзъ нѣщо да се уведе у насъ? Каква гаранция има за хората които иматъ недвижими имущества? Освѣнъ ония, имущества които владѣя отъ 15 години и всичкитѣ други имущества могатъ да ми зематъ отъ рѣцѣ, щомъ се тури това право. Защото кой ма спира да направи съ единъ калпазанинъ единъ калпазанлъжъ, единъ домашенъ актъ, че съмъ купилъ това имущество преди 6 год. Въ акта ще напиша, че преди 6 год. е станала продажбата; ще намѣря 3 свидѣтели, на които да запламя по нѣщичко, и тѣ ще даджтъ лъжлива клѣтва предъ сѣда, а сѣда ще ми припознае правото. Вий казахте, «ако се докаже предъ сѣдилище.» Азъ казвамъ, че помежду начини на доказателства напълно е прието и свидѣтелско показание на хора. Мѣчно ли е, когато зема за едно имущество 300,000 гроша, да похарча още 100 лири за свидѣтели? Азъ зная, че има вече хора, които правятъ професии отъ това, да бждѣтъ свидѣтели. Нѣматъ другъ занаятъ. По градоветъ на около ще ги намѣрите, които ще даджтъ клѣтва за всѣко едно нѣщо. (Гласове: Да)! Като имате предъ видъ това нѣщо, предложението на г-на Аннева може ли да се приеме? Азъ разбирамъ, че единственната причина, която ви подбужда да правите това предложение, е това нѣщо, че има много граждани, които поради голѣмата бавностъ въ сѣдилищата ако и да желаятъ да си иматъ крѣпостни актове, тѣ не сж могли, защото азъ зная, че има хора, които заявиха преди нѣколко години продажбата, и пакъ нѣма актове да сж се издали. Азъ нѣколко пѣти, когато бѣхъ М-ръ на Правосѣдието, настоявахъ да се викатъ хора съ призовки, да си

зематъ актоветъ. Сега вѣрвамъ, че въ сѣдилищата много по-скоро се издаватъ актове, отъ колкото по-напрѣдъ. Но при все това има много хора, които нѣматъ още изваденъ актъ. У насъ закона за издаване актове казва, че продавача и купувача трѣба да заявятъ продажбата. Това е една формалностъ, безъ която акта не може да се извърши. Други пакъ се изсѣлили, продали, далъ си такриръ въ сѣдилището и е отишълъ. Но да се издаде акта, трѣба да се подпише акта и въ актова книга, и да се подпише продавача и купувача. Акта не могълъ да се свърши. Тѣзи нѣща трѣба да се поправятъ; да се постанови, че тѣзи продажби, които сж били извършени въ сѣдилищата и актове за които не сж били извадени, при всичко че не присѣтствува продавача и купувача, се считатъ за дѣйствителни като се направи единъ протоколъ, да се забѣлѣжи по коя причина или продавача или купувача неприсѣтствува. За това има едно циркулярно распоряждане отъ мене но да го направимъ единъ законъ. (Анневъ: Не удовлетворява). Добрѣ. Да отидемъ по-нататѣкъ. Има хора, които сж купили съ простъ домашенъ актъ, защото не сж знаели формалности и проч. Разбирамъ, да опредѣлимъ една дата, и да се каже: че всички които сж купили до еди-кое врѣме съ домашенъ актъ, щомъ докажатъ, че тѣзи домашни актове сж сѣщински и се отнасятъ наистина до имущество, за което е съставенъ домашенъ актъ, че тази продажба е дѣйствителна. Но казвамъ, че трѣба да се тури една граница. Не може до вѣки вѣковъ да се продава съ домашни актове. И напълно сподѣлямъ мнѣнието на г-на Манафова, че тогава нито кредитъ нито имущество нѣма да иматъ. Защото ако се приеме предложението на г-на Аннева, то всичкитѣ имущества могатъ да се зематъ, освѣнъ ония които се владѣятъ отъ 15 години, и които могатъ да докажатъ просрочение.

Защото ще дойде съ единъ домашенъ актъ, и кой го спира да тури една предишна дата отъ оная, която е на акта извършена при нотариуса? Въ единъ домашенъ актъ, каквато щѣшъ дата ще пишешъ. Като днесъ ще пиша съ васъ единъ записъ, не мога ли да туря една дата преди 10 години? Не могатъ ли да се намѣратъ свидѣтели сѣкоги, които за едно извѣстно възнаграждение да подкупимъ, да свидѣтелствуватъ предъ сѣдилището? И тогази гдѣ оставя сигурността на имуществото? Толкозъ повече, че въ това отношение всички законодателства ще ни дадатъ криво.

Всичкитѣ народи сж направили голѣма разлика между движими и недвижими имущества. Движими имущества хората могатъ да продаватъ и съ домашни актове и съ думи; но за недвижимитѣ на всѣкъдѣ се изискватъ формалности. За-

щото движимъ имотъ вий виждате въ кои рѣцѣ се намира: кой води коня, той е господаръ на него. А въ една къща може да сѣди единъ караджия, който не е господаръ на нея. Ако дойде този чловѣкъ и каже: щешъ ли, ще ти продамъ тази къща въ която сѣдишъ, или нека кажемъ, че той е притѣжателъ на тази къща, истински притѣжателъ, и той дохожда да я продава. Кой го спира да я продава на 10 души? Сѣки единъ ще има домашенъ актъ въ джоба си, и ще дойде работа единъ день до сѣдилище. Това ли търсимъ? Намѣсто да даваме по-голямъ сигурностъ на недвижимитѣ имуществъ, искаме да туримъ тѣхъ въ зависимостъ отъ калпазанджъка. Ако отиде единъ да земе домашенъ актъ, то по предложението на г. Аннева не гарантира се никакъ имуществото, защото въ това предложение се казва, че на него се дава сѣщата сила, както на крѣпостнитѣ актове. Стига само да се докаже предъ сѣда истинността му, и азъ ви казахъ, какъ се доказва подобно нѣщо: съ свѣдѣтелски показания, които както знаете, сѣ едно средство, което за сега у насъ се почита за доказване на правото.

Това средство трѣба да искоренимъ по-скоро отъ нашето законодателство, отъ колкото да го туримъ за недвижимитѣ имуществъ, гдѣто за сега за добра честъ не сѣществува. Въ всичкитѣ законодателства се изискватъ извѣстни формалности, за да се гарантира на хората онова, което купуватъ. Законодателя е ималъ по-голямъ грижа за тѣхъ, и искалъ въ по-голямъ сигурностъ да ги тури. Заради туй се предписватъ тѣзи формалности. Г-нъ Анневъ предлага просто и чисто да ги унищожимъ, да нѣма крѣпостни актове. (Анневъ: Да мя простишъ!) Съ предложението не е, нито повече нито по-малко казано, отъ кога домашнитѣ актове ще се турятъ на сѣщата почва, както крѣпостнитѣ. За крѣпостнитѣ актове хората плащатъ мито, трѣба за тѣхъ да тичашъ по сѣдилища; а домашенъ актъ може да направишъ въ къщата, и да кажешъ, че има сѣщо значение, както крѣпостний актъ. Това е просто унищожение на крѣпостнитѣ актове. Азъ мисля, че Нар. Събрание нѣма да приеме това предложение. Азъ разбирамъ да се направи едно предложение, съ което да посрѣщнемъ една врѣменна нужда, а не да разораваме нашето законодателство, да поставимъ правила, които не сѣ никѣдъ сѣществували, и не трѣба да сѣществуватъ, и които правила ще турятъ въ несигурностъ и неизвѣстностъ всѣки притѣжателъ, който днесъ е въ къщата, а утрѣ може би да излѣзе единъ калпазанинъ съ домашенъ актъ и нѣколко свѣдѣтели, както е и той, и да го искара на улица отъ къщата, като докаже съ този актъ, че преди него е купилъ имуществото. Това, г-да представители, не може да приемете.

Всички сте притѣжатели, и знаете колко всѣки чловѣкъ цѣни своитѣ имуществъ. Ако приемете това нѣщо, то сигурността за недвижимитѣ имуществъ не сѣществува. Азъ повтарямъ това, че съ приемане на това правило нѣма вече сигурностъ на недвижимитѣ имуществъ, защото сѣки калпазанинъ съ нѣколко по-калпазани свѣдѣтели, може да направи единъ домашенъ актъ и да ви извади отъ къщата. Ако желаете това нѣщо, приемете предложението на г. Аннева.

Дим. Попповъ: Азъ мисля, че туй предложение г-нъ Анневъ го прави не да бѣде законъ за сѣкоги, но че се прави за станалитѣ вече продажби. Защото продали сѣ нѣкои имуществъ, не малолѣтни, но хора, които имали право да продаватъ; зель си продавачатъ паритѣ, и далъ му една декларация, че догдѣто му неиздаде крѣпостний актъ, да му служи тая декларация намѣсто документъ. Сега иска продавача да се повърне; какво да се прави съ него? Законно ли е това, два пѣти да може да продава сѣщото имуществъ? Азъ разбирамъ предложението на г-на Аннева тѣй, щото продажби, които станали или устно или писмено да се припознаятъ; защото тия сѣ законни.

Д. Грековъ: Моля г-на Поппова, да обясни, каква е разлика между законенъ и незаконенъ.

Дим. Попповъ: Ако има домашенъ актъ, то послѣ ще земе и крѣпостенъ актъ; но понеже не е зель този, или немогълъ по нѣкоя причина да земе крѣпостенъ актъ, заради туй, домашния актъ или контракта да му служи като документъ, съ който може да извади акта. Чловѣкъ, като похарчи пари, иска да се распорежда съ купеното имуществъ. Но да се повърне чловѣкъ, който е продалъ и е пълнолѣтенъ, казвамъ да се повраща подиръ 5 години отъ продажбата си, това законно ли е?

Единъ чловѣкъ като продаде имуществото си, и да се повърне послѣ, може ли да бѣде токово нѣщо? Азъ разбирамъ това предложение заради тѣзи работи, да имаме по-добри наредби.

Онова, което казва г. Шивачовъ, че трѣба да присѣтствува чиновникъ при продажбата, то той не разбира онзи членъ. Това е казано за турско време. Имуществата като се дѣлятъ на вакуфи, и държавни и др. имуществъ, то при извършване на продажбата трѣбало да присѣтствува финансовъ чиновникъ, да види нѣма ли нѣкое държавно имуществъ да се продава. Сега продажбата се извършва при сѣдията, безъ да има финансовъ чиновникъ. Заради туй е 36 чл. За домашнитѣ актове, ний не искаме да се приеме това за сѣкоги, но да се прекъснатъ тия непристойности, и хората да немогатъ да се повращатъ.

Д-ръ Помяновъ: Г-да представители! Чини ми се, че аз сте разбрали предложението, което направи г-нъ Анневъ. И така по неразбиране, като веднажъ се прочете то, или може би нарочно така, даде се на предложението едно значение, което то нѣма, и една цѣль, което то не гони. Ако се помнѣше, което бѣше се казало върху това, и за което има протоколи отъ послѣдното засѣдание преди да се распустине Събранието; и ако се видѣха тамъ причинитѣ, които сж накарали г-на Аннева да предложи това предложение, щѣше днесъ много отъ съжпоцѣнното врѣме да не се изнурува по работи вече извѣстни.

Сега да видимъ какво собствено иска г-нъ Анневъ, и какво разбиратъ тѣзи г-да, които зеха думата противъ предложението му. Г-нъ Анневъ иска, — най-послѣ дредложението може да не е до тамъ добръ редактирано, — щото ако азъ купя единъ недвижимъ имотъ съ дума или съ писмено условие, да бѣдъ сигуренъ, че ще ми се предаде недвижимий имотъ. И ако продавача нече да ми го предаде, сжда да може да го осжди да се изпълни задължението. Ето що иска г-нъ Анневъ. Сжда, при когото азъ ще прибѣгнѣх, да има право, слѣдъ като се увѣри, че съмъ купилъ недвижимий имотъ, да осжди продавача да ми предаде този имотъ.

Никакъ не иска г-нъ Анневъ, недвижими имоти да се владѣятъ бѣзъ актове; никакъ не иска да направи не сигуренъ българския гражданинъ, щото днесъ, като живѣе въ кѣщата си, да нѣма сигурностъ, дали утрѣ нѣкой нѣма да го извади изъ кѣщата; защото щѣлъ да дойде нѣкой съ писмено условие направено лѣжливо, и калпазански. Заради туй, г-нъ Анневъ не каза и не можеше да каже, че могатъ да се владѣятъ имуществъ безъ крѣпостни актове, и че единъ домашенъ записъ може да се противопостави на оногози, който притѣжава съ единъ крѣпостенъ актъ.

Това се разбира, и за него особено предложение да се прави нѣма нужда, защото е основенъ принципъ, чедомашнитѣ актове стоятъ на втора степенъ, и крѣпостнитѣ на първа степенъ, и сжда ще почита сѣкоги крѣпостний актъ. Заради туй нетрѣба никой да се бои, че ще излѣзжтъ онѣзи опасни послѣдствия, за които единъ отъ г-да предговорившитѣ спомена, че могатъ да станжтъ, ако се приеме предложението на г-на Аннева.

Но предложението на г-на Аннева, казва, така, както си е, щѣло на равна нога да постави домашнитѣ съ крѣпостнитѣ актове. Азъ ще кажж, г-да представители, че това не е до тамъ вѣрно, защото има вече принципъ извѣстенъ и не може това предложение да противорѣчи на единъ принципъ, който е отъ всичкитѣ законодателства признатъ, и

ний днесъ нѣмаме намѣрение да направимъ таково нѣщо. Мотивитѣ сж извѣстни, които сж подбудили г-на Аннева, да направи това предложение, и който искаше да ги знае, можеше да прочете протоколитѣ, и щѣше да ги види.

Единъ отъ предговорившитѣ г-да признава, че най-послѣ трѣба да стане нѣщо въ това отношение, и че съ актове хората трѣба да се снабдяватъ и то по най-лесенъ начинъ, и казва, главната причина, че нѣмжтъ актове хората е, че онѣзи, които сж продали отсжтствуватъ.

Азъ ще кажж, че има и друга главна причина, дѣто хората нѣматъ актове и нея искаме да искоренимъ.

Тая причина е лошата воля на онѣзи, които сж продали съ домашни актове и не искатъ да изпълнятъ задължението си. Тя е най-главната причина, и единъ отъ г-да предговорившитѣ добръ знае, че у насъ въ практика има много такива случаи, както е на пр. слѣдующий: Продава единъ нѣкому едно недвижимо имущество, лозѣ, ливада, кѣща; разбира се, че продавача не може никой законодатель да го задлжи безъ друго да отиде въ сжда, и тамъ да направи продажбата. Защото чловѣкъ сѣкоги може да направи юридически актъ: да продава собственото си имущество за една опредѣлена цѣна.

Продава да кажемъ за 100 пола, зема 70 напредъ и 30 ще земе когато ще стане онова, което трѣба да стане; то е когато заяви продажбата предъ сжда.

Както казахъ продавача дава писмено или устно задължение, че ще даде исповѣдъ предъ сжда за продаденото имущество, и тогава ще си земе 30 пола. Купувача поканва продавача да отиджтъ предъ сжда, но той казва: Сега не продавамъ, пишманж се; евино го продадохъ. И продава го на друго по-сжпо, и просто по каприция, само за да не изпълни своитѣ първи задължения.

Ето противъ това зло търсимъ цѣръ. Види се обаче, че криво ни разбрали онѣзи, които говориха противъ предложението. Може редакцията му да не е пълна, но цѣльта, която се гони, е тая. Искане въ дадения случай, купувача да има право да хване за яката продавача и да го тегли на сждъ, дѣто като докаже по извѣстенъ редъ покупката и продажбата, да може сжда да осжди продавача, да предаде имуществото на купувача.

Това не е ли нѣщо, което здравия разумъ, добритѣ нрави и общественный редъ го изискватъ? Тоя, който е далъ обѣщание, и който казалъ да го изпълни, искаме да го накара сжда да си изпълни обѣщанието. Сжда да го осжди, да предаде продаденото имущество.

А какво става днеска при злѣ разбраната статия 524 отъ Вр. Сѣд. Пр.? Преспойно дохожда онзи, който продава въ сѣда, и казва: Азъ продадохъ, неотказвамъ това; писменното си условие признавамъ напълно, подписътъ си неотказвамъ, пари че съмъ зель тоже неотказвамъ, нѣ актъ не съмъ далъ и за това не съчитамъ тази продажба за дѣйствителна, защото чл. 524 не ме задължава за това. И сѣда безъ понататашно разгледване и издирване, вопрѣки всички закони на свѣта, искътъ на оногози, който е купилъ, отхвърля като недоказанъ. Ето това е злото г-да представители, което трѣба да изцѣрите. Противъ това зло е направено предложението. То не е съ друга цѣль, освѣнъ да се осигурятъ и да намѣрятъ защита онѣзи, които купуватъ недвижимо имущество съ частни записи или устно. Могатъ да кажатъ нѣкои отъ г-да представителитѣ, че злото не е толкова опасно; но ми се чини, едва ще могатъ всички да кажатъ така, защото това е горчива истина. Ако желаете, азъ днесъ ще приведа нѣколко рѣшения само отъ тукашнитѣ сѣдилища, (гласове: и другадѣ!) гдѣто ще се съгласите съ мене, че е така. Азъ казахъ и понапрѣдъ, че ако въ врѣмето, когато се глѣда давята между купувача и продавача за доиспълнението на задълженията, има крѣпостенъ актъ едно трето лице, то крѣпостния актъ трѣба да се предпочете; това казвамъ повторително, защото не е цѣльта на предложението да се унищожатъ крѣпостнитѣ актове.

Заради туй, ако домашний актъ за едно имущество, можелъ да се датира твърдѣ лесно съ по-стара дата, то щомъ има за сѣщото имущество крѣпостенъ актъ, извършенъ редовно и безъ лукавство предъ сѣда, разбира се, че той ще се предпочете. И ако има съмнѣние, азъ мисля, че никой отъ г-дата, които зеха върху това дума, не се съмняватъ за това; но ако има казвамъ съмнѣние, то може да се предвиди въ предложението изрично, и да се каже: че ако има крѣпостенъ актъ за сѣщото имущество издаденъ, то не може да се осажда онзи, когото теглятъ на сѣдъ да предаде имуществото, и не може да издаде сѣда едно рѣшение, на основание на което да се издаде новъ крѣпостенъ актъ.

Защото третото лице има право по-силно, като има вече крѣпостенъ актъ, и то е осигурено по единъ твърдѣ здравъ начинъ.

Съ туй предложение г-да представители, не се искава нищо по-вече отъ онова, което всѣки законъ и всѣки моралъ позволява. Не се иска нищо ново, върху което би трѣбало да се поспремъ и да кажемъ: бива ли това да направимъ? Искане се само да се осигурятъ онѣзи бѣдни купувачи, които

сѣ дали парата, и нѣматъ защита срѣщу продавача, който по каприции или интересъ се противи и казва: закона ме защитава, 524 членъ не е изпълненъ; не щѣ да изпълня даденото задължение и пр. Азъ това искамъ да защита, и не може да бѣде таково тълкувание на 524 ст., както у насъ нѣкои сѣдии разбиратъ. Азъ г-да представители, бихъ се съгласилъ, най-послѣ, ако почитаемото Сѣбрание каже, че въобще 524 чл. за такива работи не говори, за каквито мислятъ много наши сѣдилища злѣ и криво, и тогава азъ съмъ доволенъ и не ща да гласувамъ за предложението, тъй като нуждитъ на онѣзи наши съграждани, които искаме да защитимъ, се удовлетворяватъ. Но щомъ има едно горѣ доле общо практикувание на 524 чл. въ този кривъ смисълъ, който Ви е вече извѣстенъ, то трѣба да се поправи и поправлението се достига чрезъ предложението. Нар. Сѣбрание е пълния тълкователъ на тоя законъ. Послѣ въ тази статия се говори и за други работи; освѣнъ за продажбитѣ, говори се тамо и за дарение, за хипотециране, и ползование отъ недвижими имоти. Чрезъ предложението, ако го г-нѣ Шивачовъ добрѣ прочете, ще види, че се истъкуватъ само продажбитѣ. За дарения, отъ хипотециране и ползование отъ недвижими имоти, се не говори нищо. Ония случаи сѣ по-рѣдки у насъ, за тѣхъ не се мислило тоя нѣтъ да се прави нѣкакво предложение отъ страна на г-на Аннава.

Той което прави, е само за продажбитѣ. Относително продажбитѣ трѣба да се практикува така: този, който се признае отъ сѣда, че е продакъ трѣба да се осѣди да изпълни и формалноститѣ на продажбата. На основание пакъ на едно рѣшение купувача се може да се снабди съ крѣпостенъ актъ. Днесъ въ никое българско сѣдилище не може да се добие крѣпостенъ актъ, освѣнъ ако заявятъ и двѣтъ страни предъ сѣдилището за продажбата. Именно за това искаме да отпomoгнемъ на тоя недостатѣкъ. Цѣльта, която се предвижда въ това предложение е, че въ извѣстни случаи може да се издава рѣшение отъ сѣда, което рѣшение се проважда просто на нотариуса, и служи за основание да издаде той надлѣжния актъ, безъ да чака продавача да дойде да заяви продажбата, както обикновенно става при продажбата. Колкото за туй, което наведе г-нѣ Шивачовъ, че може да стане противорѣчие на разни закони, то туй не е вѣрно. Азъ чухъ, че наведе само единъ примѣръ и то чл. 36 отъ закона за земитѣ. Но тоя членъ нѣма никакво сношение съ нашата работа. Даже и да се земе, както иска да представи г-нѣ Шивачовъ члена, то пакъ не вреди, защото не казваме, че ще се притѣжаватъ недвижими имоти безъ актове; ний просто искаме да се даде възможность на онѣзи,

които купили съ частни записи или устно, за да могат да се снабдяват съ тѣзи крѣпостни актове. Азъ не съмъ казалъ, и никой нѣмалъ намѣрение да го каже, че безъ крѣпостни актове трѣба за напрѣдъ да се владѣятъ недвижими имущества.

Ний само искаме една гаранция за онѣзи, които сж купили безъ крѣпостни актове, за да могатъ да се снабдятъ съ тѣхъ. Сега, ако предложението на г-на Аннева не е добръ редактирано, ако би излизало тѣй, както каза г-нъ предговорившиятъ, че се ставятъ съ това на равна нога домашнитѣ и крѣп. актове, което противорѣчило на общий принципъ на процедурното право, то да предложи онзи, който мисли, че би се постигнало друго, а не онова, което ний желаемъ, какъ да се формулира предложението му, и може да се приеме неговата редакция. Но азъ мисля, че това, което се предложи е достатъчно да обясни работата, която искаме да свършимъ, и не дава никакво съмнѣние, че крѣпостнитѣ актове би се туриле на равна нога съ домашнитѣ.

Но за да свърши и да му се намѣри лѣкътъ, азъ мисля, че ще може да се намѣри лѣкътъ, ако тука, пакъ въ сжщото това предложение, се прибавеше: разумѣва се, «че който безъ лукавство притѣжава недвижимъ имотъ съ крѣпостенъ актъ, той се предпочита».

И това е обаче много широко казано, защото какво ще стане на пр. въ тоя случай? Азъ продадохъ на одного нивата си и не искамъ да изпълня задължението си да отидж при нотариуса, какво става тогава? Купувача ме тегли на съдъ, нъ азъ преди да се разгледалъ процеса намирамъ другъ охотникъ и продавамъ нему въпросното имущество; като разгледа съдътъ давяята, намиса се она, и съжда не може вече да издаде рѣшение, чрезъ което да се снабди ищеца съ актъ. За да се избѣгне това, азъ мисля, че може въ това предложение да се спомене, че крѣпостний актъ се предпочита, но не тѣй неопредѣлено, ами да се прибави, че крѣпостенъ актъ не може да се издаде тогива, когато се завелъ вече процесъ. То би било съгласно и съ римското право споредъ което *res litigiosa*, не може да се продава. Тогава не ще може продавача въ онуй разстояние между завожданието и разгледването на процеса да пренася недвижимото си имущество на други, и по тоя начинъ да заобиколи закона.

Тогава цѣльта е постигната. Счетохъ за нужно да кажж тия думи, защото злѣ се разбра предложението, което направи г-нъ Анневъ, и мисля, че така добръ обяснено не ще да срѣщне никакво съпротивление.

За това, ще ви моля, г-да представители, да приемете предложението на г-на Аннева, и ако има нужда да се при-

бави: «че крѣпостнитѣ актове се предпочитатъ отъ домашнитѣ»; на това не съмъ противенъ. Но трѣба да се прибави, че «не може да се издаватъ крѣпостни актове, слѣдъ като се заявилъ искъ по домашенъ актъ.»

Д-ръ Стоиловъ: Послѣ яснитѣ и обширни разяснения, които даде г-нъ предговорившиятъ, ми се чини, че излишно е да кажж, защо поддържамъ предложението на г-на Аннева. Това е едно важно предложение, защото има за цѣль да огради една опасностъ. Главния аргументъ на тѣзи, които говориха противъ предложението е, че то въвеждало несигурностъ въ правото на собствеността, и че се уравниватъ крѣпостнитѣ актове съ домашнитѣ.

Това предложение нѣма тая цѣль. Цѣльта е да се предпочетжтъ крѣпостнитѣ актове, защото този, който владѣе едно недвижимо имущество на основание на единъ крѣпостенъ актъ, той има едно право, както се и каза въ едно отъ послѣднитѣ засѣдания, — има едно право, което той може да защити противъ съжиго, защото е негово абсолютно право, и не може да се отнеме съ никакви контракти, и съ никакви други споразумѣния. Слѣдователно, първото начало, на което се основава това предложение, е, че реалното право има единъ абсолютенъ характеръ, и слѣдователно то се защитава спрямо всички.

Какво искаме, ако тази е цѣльта на това предложение? Цѣльта е да се опредѣли какво е значението и какви сж законнитѣ послѣдствия на единъ домашенъ актъ. Предположете г-да, че домашний актъ е издаденъ, и че нѣма никакво съмнѣние противъ него. Съгласяватъ се двѣ лица и казватъ: едното, че азъ ще ви продамъ еди кое си имущество, и другото, че ще ти заплаця еди коя цѣна. Предполагамъ, че всички тѣзи формалности изискуеми за купуване сж изпълнени. Какво имаме предъ себе си? Имамъ единъ контрактъ. Този контрактъ нѣма за послѣдствие, че недвижимото имущество прѣминува връхъ тогова, който го е купилъ, но то е единъ контрактъ, който има законно съществуване и законни послѣдствия. Като не се приеме предъ съдилището всѣкой ще има право да се оплаче предъ народното представителство, и предъ държавния глава даже, ако съдията му каже, че това е бѣла книга. Туй е единъ контрактъ, едно задължение, въ което се задължавамъ; че продавамъ недвижимото си имущество, и казвамъ, че въ даденъ срокъ се задължавамъ да ти дамъ такриръ. Както се задължавамъ азъ когато идж да слугувамъ при нѣкого да изпълнявамъ извѣстни служби, съгласно съ условието, тѣй сжщо има тука единъ контрактъ, дѣто този, който продава се задължава въ единъ даденъ моментъ да се яви

предъ сѣдилището да даде таκριрь. И това законоположение, предложението на г-на Аннева иска да защитава. Повтарямъ да кажа, че това е единъ контрактъ между двѣ лица за да се предаде правото на недвижимото имущество, но понеже волята на двѣтѣ лица, които искатъ да сключатъ контрактъ излиза на видѣло, тогазъ тази воля се защитава. Нѣ това не е само тука, това го има и въ най-развитото право, т. е. римското право, което признава такива контракти. Старитѣ римски юристи раздѣлятъ това въ придобиванieto недвижимото имущество на два момента: 1-во. Контрактъ между купувача и продавача, — контрактъ който подлежи на облигационното право и се замѣнява както всичкитѣ контракти. То е наший домашенъ актъ. И 2-ро. Преминуването на недвижимото имущество, което става чрезъ *traditio* дава едно реално право. Това е наший крѣпостенъ актъ. Поставямъ сега тукъ въпроса, и питамъ: на този контрактъ законното съдържание какво е? На този контрактъ законното съдържание е такова, което всѣкой контрактъ има, че ако не изпълни задължението си едната страна, могатъ да я теглятъ подъ сѣдъ. Тѣй може да се застави и слугата или всѣкой единъ, който не изпълнява контракта си. Слѣдователно, втората стѣпка на нашето разсѣждение е, че теглимъ го предъ сѣда и искаме изпълнението на този контрактъ, който въ дадения случай е единъ домашенъ актъ за продаване недвижимо имущество. Какво може да направи сѣдията? Сѣдията може да го отсѣди да изпълни този контрактъ, щомъ той има възможность да го изпълни, защото като оставимъ на страна това, което казахъ за реалното право, има друго постановление въ всичкитѣ закони — и това право може да се нарече природно право т. е., че на невъзможното никой не може да се насили. — Сир. това, което е невъзможно не може да се направи възможно. Сѣда зима тази воля, и пита има ли възможность да се изпълни или нѣма. А кога нѣма възможность? Нѣма възможность тогава, когато се появи трете лице и покаже крѣпостенъ актъ и покаже, че владѣе това недвижимо имущество; тогава азъ не можъ да введъ въ владѣние оногава, защото никой не може да даде повече отъ колкото има, или: «дѣто нѣма нищо и Царя си изгубва правото», защото това недвижимо имущество, което се намира въ ржката на Ивана, Драгана или Стояна съ единъ крѣпостенъ актъ, той го владѣе спрямо всички, и това е едно абсолютно право. А моето право, което се основава на домашенъ актъ, е едно облигационно право, което важи само спрямо тогози, който е сключилъ акта съ мене. Но може да се случи друго нѣщо: азъ, който съмъ подалъ домашний актъ; азъ притѣжавамъ още,

т. е. не съмъ продалъ никому недвижимото имущество, което се споменува въ акта. Тукъ е случая, който иска предложението на г-на Аннева да ограничи.

Имамъ недвижимо имущество и се отказвамъ да дамъ таκριрь, какво се случва? Отсѣждатъ ме двойно да платя загубитѣ, и азъ, който имамъ недвижимото имущество; азъ, който имамъ да изпълня задълженията си, оставамъ свободенъ. Ето тука лѣжи безнравствеността, ако има безнравственостъ въ тѣзи работи. Разбираме безнравственостъ, че фаворизираме тѣзи, които не изпълняватъ задълженията, които сѣ зели върху си, и оставяме отворени вратата на спекулантитѣ, да правятъ каквото искатъ. На пр. преди 2 години по една или по друга причина, може би имахъ нужда отъ пари, азъ продадохъ едно мѣсто за 20 наполеона и дадохъ писмено заявление за това, сир. издадохъ домашенъ актъ. Днесъ за това недвижимо имущество ми даватъ 100 пола цѣна. Азъ се обѣщавамъ да го продамъ на другия купувачъ. Искамъ азъ таκριра отъ васъ, вие ми казвате, че пакъ съ домашенъ актъ вие сте продали другиму, или же просто казвате, че не щете да ми дадете таκριрь. Тѣгля ви на сѣдъ. Сѣда на вмѣсто да ви накара да дадете таκριрь, просто ви отсѣжда да ми платите назадъ двойно това, което съмъ ви азъ платилъ. Като ми платите 40 пола, платите и сѣдебнитѣ разноски, вие пакъ печелите. Ето това е една безнравственостъ. Може наконѣцъ сѣда да ме отсѣди да ви платя 50 пола и 50 пола пакъ печеля по единъ начинъ, който се нарича безчестенъ. Именно искаме да ограничимъ спекулантитѣ, искаме туй, което става съ другитѣ контракти, сѣщото да става и съ тѣзи контракти, т. е. да се изпълняватъ, да иматъ здравина и да се издадатъ актове; ако има контрактъ, трѣба да бѣде изпълненъ. Появява се сега въпросъ: ще ли да произлѣзе нѣкой врѣда за хазната? Врѣда нѣма да произлѣзе никаква, защото рѣшението на сѣда, намѣсто да бѣде както е бивало до сега: «ще му платишъ, толкозъ и толкозъ загуби» ще бѣде, че щомъ ти си владѣтель на недвижимо имущество, ще му издадешъ крѣпостенъ актъ, и когато му издадешъ крѣпостенъ актъ, тогава нуждитѣ бери и нуждитѣ мата ще се исплатятъ; слѣдователно хазната не губи нищо отъ това. Въвожда ли се неизвѣстность въ недвижимитѣ имущества? Нѣ азъ съмъ увѣренъ, че никога, защото въ началото на моето слово казахъ, че правото на владѣние остава съвсѣмъ отдѣлно, че тукъ не е думата да се уравниватъ крѣпостнитѣ актове съ домашнитѣ, нѣ че тукъ въпроса е, че ако бѣше опредѣлено точно както трѣба, не щѣше да бѣде и дума; нѣ просто да се опредѣли законното

последствие на единъ контрактъ отъ такъвъ характеръ. Ето защо нѣма никакво нарушение на правото на собствеността; нѣ напротивъ има една полза и тя е, че ще се уведе повече сигурностъ въ купуванието и продаванието, че ще престанатъ тѣзи спекули, и че ще престанатъ такива свидетели, които иматъ занятието само да свидетелствувать, и накрай ще се уведе такова условие, което е нужно за да се развие икономическия животъ, че като сключатъ нѣщо законно, и че това, което се е присло или задължило еднажъ, че ще изпълни подъ палатията на съда.

Подъ тѣзи съображения г-да, що се касае до редакцията нѣма нищо да забѣлѣжа, т. е. всяка редакция, която би съдържала тѣзи мисли, ми е приета. Поддържамъ и препоръчамъ на Народното Събрание предложението на г. Аннева. (Ръкоплескание).

М-ръ Балабановъ: Г-да представители! При всичко, че азъ съчувствувамъ на ръкоплесканието, съ което посрѣгнахте рѣчта на одного отъ нашитѣ колеги, азъ ще помоля обаче почитаемитѣ депутати да се неучудватъ, ако въ тозъ въпросъ, се намѣрвамъ на мнѣние диаметрално противоположно на това, което се искаше. Азъ мисляхъ, че отъ разговоритѣ, които имаме, до нейдѣ сме се приближили къмъ една теория, която мисляхъ по-основателна и по-здрава. Моля се на почитаемото Събрание да се неочудва; защото тѣзи въпроси, които излизатъ отъ инициативата на Нар. Събрание, ние тука, ако и събратия, като министри имаме пълна свобода; ние сме солидарни по-общитѣ въпроси — но ние сме въ правото си да имаме частни мнѣния по-частни въпроси, които се възбуждатъ въ Събранието.

Г-да представители! Подиганието, може би и разискванието на въпроси отъ рода на този въпросъ, който се днесъ подигна и разиска тука, правятъ честь на всяко народно представителство, а че тозъ въпросъ е важенъ и сериозенъ, това се показва отъ бдителността и строгото внимание, което давате на всичко, което се казва тукъ по тозъ въпросъ. Купуванието и продаванието, както сж казали старитѣ Римляне *emptio — venditio* или пакъ безъ да говоря тукъ по латински купуванието — продаванието г-да, то е катадневний животъ на обществото. По-напредъ Ви се говори тука за купуване и продаване, сир. за размѣняване движими и недвижими имуществва. Въ всяка, въ който живѣемъ купуванието и продаванието, на движими имуществва е огромно; и днесъ за днесъ може да се каже, че богатството, най-голтмото богатство се намира повече въ ония, които иматъ движими имоти, които иматъ облигации или банкноти, отъ-колкото у ония, които притѣжаватъ: земи, къщи, ли-

вади и пр.; но при всичко туй нѣма пакъ съмнѣние, че и днесъ още основата или темеля на естественното, трайното и най-оздравенното богатство, основата на дѣйствителното богатство въ обществата е въ недвижимитѣ имуществва. Земята, която притѣжаватъ хората, нивитѣ, които притѣжаватъ, ливадитѣ, които иматъ, къщитѣ, които притѣжаватъ, сж темеля на семейний и общественый животъ. Ето защо, г-да представители, на всякадѣ всичкитѣ законодатели, безъ да пренебрегнатъ съдбата на движимитѣ имуществва, сж глѣдали и сж се старали, колкото сж могли, да оградятъ съ по-голтма здравина това, гдѣто се казва недвижимо имущество. Но, туку тѣй лесно да е станало това, не е могло. Да се запише въ всички законодателства, че трѣба онзи, който притѣжава недвижими имуществва да притѣжава крѣпостни актове, това лѣжи въ самото начало на челоуѣческото общество, въ самото начало на нуждата да се оздравятъ хората за недвижимитѣ имуществва, които притѣжаватъ.

Какво е у насъ законодателството? Какви сж нашитѣ закони? Тѣзи закони днесъ за днесъ се намиратъ въ тѣй нареченнитѣ врѣменни съдебни правила, въ ст. 524 и 525. Въ тѣзи статии се казва, че продажбитѣ ставатъ предъ окръжнитѣ сѣдилища на онзи окръгъ, въ който се намиратъ недвижимитѣ имуществва, и за това се издаватъ актове. Това е за днесъ нашитѣ закони по тази частъ. Азъ се съгласявамъ съ моятъ другаръ и по звание и по депутатство — искамъ да кажъ съ г-на Д-ра Помянова, — че наистина, ако у насъ съдебната практика бѣше се повела другояче, може би днесъ този въпросъ да се не подигаше тукъ, и да се не разискваше нѣ както и да е, сѣдитѣ сж биле и сж още свободни въ тълкуванието не само на тѣзи статии, нѣ още и на другитѣ закони. Тѣй като практиката се е повела другояче; и споредъ мене тя се е повела по начинъ, който отдалечава съдебната практика отъ естествения духъ на тѣзи двѣ статии — то азъ се радвамъ и намѣрихъ твърдѣ умѣстно подиганието на днешний въпросъ. Желая само да кажъ, че въпроса е отъ такава важностъ, дѣто, вѣрвайте, страхувамъ се, да не би да прибързае, при разискванието му; защото има проекти и предложения, които отъ когото и да произлизатъ, изискватъ за обсъждане не двѣ засѣдания, нѣ 4, 5 и 10 били сж нуждни, а имамъ честь да кажъ, че този въпросъ е именно отъ ония; но вие знаете колко късо врѣме имате днесъ; слѣдователно, повтарямъ, да кажъ, че мене мяе страхъ да не би съ бързината, съ която се налага, да рѣшимъ нѣщо, за което послѣ да се раскайваме и червимъ, и предъ себе си и предъ ония, които ще дойдятъ

подирь насъ да ни поправятъ; нъ както и да е поради неправилността, която е взела у насъ сѣдебната практика, и поради нѣкои злоупотреби, които ставатъ при продажбитѣ отъ нѣколко години на самъ, прави се днесъ едно предложение, на което цѣльта, колкото и да говори г-нъ мойтъ колежъ, че е ясна, за мене не е толкова ясна; и ако е ясна, тя е ясна въ този смисълъ, че тя ще ни доведе — ако стане законъ, въ едно смущение и една бъркотия въ нашитѣ сношения по купуване-продаване недвижими имущества; една бъркотия въ самото притѣжание на недвижимитѣ имущества. Наистина азъ отъ опитъ зная по участието, което съмъ ималъ честъ да земамъ въ сѣдебнитѣ нѣща, че у насъ има продажби съ частни нѣкои писма; тѣхъ, разбира се, нашитѣ сѣдилища не сж могли да ги признаятъ за законни. Вслѣдствие на това именно тукъ се прави едно предложение, което казва, че домашнитѣ актове ще имжъ еднаква сила и еднаква законность, както тѣй нарѣченитѣ крѣпостни актове. (Единъ гласъ: не е казано тѣй.) До колкото помнж, тѣй се каза; дава се сир. на домашний актъ същата сила каквато и на крѣпостний. Ако се приеме туй безъ никаква гаранция, ни по време ни по естеството на работата ний ще направимъ една голѣма погрѣшка, на която послѣдствието ще бѣде още по-губелно за сѣдбата на недвижимитѣ имущества въ България.

Какво ще каже, г-да домашенъ актъ и какво ще каже крѣпостенъ актъ? Домашни актове сж ония частни книжа и писма, които двама души, като се събержтъ направатъ ги помежду си безъ да ходжтъ въ сѣдилището. Дойде единъ и ти каже: научихъ се, че имате едно мѣсто, продавате ли го? А ти казвашъ: да, продавамъ ви го; и напишатъ си едно писъмце, полагамъ една извѣстна цѣна, на пр. 20, 30 или 50 пола, и всичко свършено; Хубаво! Нъ този, който прави този домашенъ актъ съ Васъ, който не е представенъ другадѣ нийдѣ, предъ други хора, или предъ нѣкое сѣдебно учреждение, за да се знае кога е станжла тази работа, може, като човѣкъ, когато влѣзе въ дома си да се раскае; може да си каже: зашо да си продавамъ това имущество за 50 пола, когато ей сега ме срѣщна единъ другъ и ми дава 300 пола! Какво ми е? Ще продамъ имуществото си другиму. Разумѣва се, говоримъ тукъ отъ точка зрѣния на практиката, защото, ако говоримъ за съвѣтъ, тогава не трѣбаше въобще да има нѣкакъвъ законъ. Какво ми коштува, може да каже единъ продавачъ; ако намѣра бивший си приятель и му кажа, слушай: онова мѣсто, което ти го продадохъ, не ти го вече продавамъ; ти ми даде 50 пола, но ето, че ми даватъ сега 250, ще го дамъ другиму, ще

направимъ другъ домашенъ актъ и работата е свършена; и кой ми запрещава да направя другъ домашенъ актъ съ по-нова дата днешна и да кажа, че азъ съмъ забравилъ първата продажба; Това може ли да бѣде? Можели да има сигурность въ притѣжанието на тѣй нарѣченитѣ недвижими имущества, съ такава една система, съ такава една практика? Ако сега се даде такова право формално; казватъ — покрайниѣ мѣрѣ така разбрахъ думитѣ на г-на Стоилова, — че туй имало за цѣль само и само, когато купувача се представи предъ окръжното сѣдилище, да може да кажа: «а г-не! Ти си подписалъ домашенъ актъ, и трѣба да го изпълнишъ, трѣба да ми дадешъ актъ.» Добрѣ, но така азъ можъ да ви представя 50 домашни актове; кой отъ тѣхъ ще се предпочете? Говори се тукъ за общественъ редъ, нъ ако се приеме това предложение, което ни предлагатъ днесъ, тогава въ България ще пострада и общественний редъ и самата нравственность. (Д-ръ Помяновъ: разбрахъ.) Понеже се намирамъ въ този редъ на мислитѣ, нека ми бѣде позволено да кажа 2—3 думи относително това, което тѣй краснорѣчиво разви нашия почитаемий колежъ г-нъ Стоиловъ. Ако хванахъ добръ мисълта му, той искаше да каже да не правимъ разлика между това, което се казва контрактъ и това, което се казва крѣпостенъ актъ. Нека ми бѣде позволено да кажж, че ако свърѣменнитѣ велики учители на Римското право бихж чули тѣзи разлики, които се правятъ тукъ и, че се приспособява облигационното римско право безразлично на недвижимитѣ имущества, а пакъ реалното право по въпроси отъ облигационната частъ; ако бихж ни чули казвамъ, щѣха да се позасмѣятъ и да кажатъ, че не така трѣба да се разбира римското право. Римското право се дѣли на 2 главни части, тѣй називаеми: облигационното право, което се отнася до ежедневнитѣ задѣлжения, които ставатъ между хората въ обществото; и реалното право, което се отнася до недвижимитѣ имущества; и онова, което се казва за облигационното право, не може да се приспособи за реалното. Връщамъ се сега до сжщността на въпроса и казвамъ, че ако се приеме това предложение на г-на Аннева както си е, при всичкото казано отъ г-на Варненский депутатъ Попповъ, че нѣма да се поврѣжджтъ другитѣ у насъ сжществуващи закони, азъ ще кажа, че ще се поврѣжджтъ.

Не забравяйте, г-да, че една статия ако се внесе, смущава всичкитѣ други статии въ закона. Не забравяйте, че съ едно такова постановление вий приемате едно предложение, което се отнася до цѣлата система на недвижимитѣ имущества въ България. Не забравяйте, че ако искате да измѣ-

ните една или двѣ статии, не забравяйте, повтарямъ, че тѣзи статии, които сж въ сждопроизводството се отнасятъ до цѣль редъ други статии, които се намиратъ въ законитѣ за земитѣ и другитѣ съществуващи закони, които сж днесъ у насъ въ сила, и вѣрвамъ, че ще бждатъ още дълго врѣме въ сила, защото не сж се взели и не виждамъ да се зематъ скоро мѣрки за да се преустрои у насъ законодателството по недвижимитѣ имущества, работа не тѣй лесна, както се види на нѣколцина. Въобще за излишно тукъ считамъ да ви привеждамъ статии, но статии има, и ако стане нужда, ще ги приведа и ще докажж, че ако приемете такова нѣщо, ще измѣните не само статии 524 и 525 отъ временнитѣ сждебни правила, но ще нарушите и статиитѣ отъ закона за недвижимитѣ имущества въобще. Ако искаме да приемемъ такова едно промѣнение, такава една реформа въобще въ правото и въ системата на нашитѣ недвижими имущества, тогава по-добрѣ е да кажемъ, че трѣба да се продължи събранието още единъ мѣсець само и само за тази работа, защото, както казахъ, тя е сериозна, или поне да се откажемъ за да оставимъ тѣзи реформа за друго врѣме. (Гласове: Да се работи). Но за сега вие имате предъ видъ само единъ предметъ и то отъ такава голѣма важностъ, че ме е страхъ да не направимъ нѣщо, за което може послѣ да осждаме сами себе си. Примѣра, който приведе г-нъ Попповъ, че имало продажби сж домашни актове, продажби истински, но които не били припознавани отъ сждилището, този примѣръ е истински и азъ отъ опитъ зная, че наистина има такива примѣри по нашитѣ сждилища. Но при продаванието на недвижимитѣ имущества какво става? Г-нъ Помяновъ говори тукъ за купуванието и продаванието, но нека ми позволи да му кажа, че въпроса тукъ състои именно въ това: имали продажба или не, ако не е станала предъ сждилището? Ний казваме, че когато нѣма крѣпостенъ актъ издаденъ отъ сждилището, нѣма законна продажба, а другитѣ господа казватъ, че понеже има единъ контрактъ, има единъ домашенъ актъ, има едно писмо, то има и продажба; но за мене тукъ е именно въпроса. Азъ казвамъ, че по съществуващитѣ закони, продажба въ такъвъ случай не е имало, а е имало единъ видъ спекуляция, единъ видъ съглашение, обѣщание, че ти продавамъ н. пр. моята къща за 30 пола, отъ които сега ще ми дадешъ 15 и 15 послѣ, като ти дамъ къщата; но ако ме заведешъ предъ сждилището и кажешъ, че има продажба, тѣ ще ти кажатъ, че споредъ законитѣ за недвижимитѣ имущества, продажбитѣ имъ не ставатъ по този начинъ, и че продаваниена къща к на недвижими имущества става по единъ особенъ редъ. Подиръ всичко това,

признавамъ сега, че въ 4—5 години отъ когато съществува България, имало е нѣкои дѣла извършени отъ нѣкои продавачи, които наистина привличатъ вниманието на онѣзи, които се занимаватъ съ тѣзи работи, както сждии, така и адвокати, М-ри и т. н., които се интересуватъ въ сждбата на недвижимитѣ имущества, защото на всѣкъждѣ, повтарямъ, темела на богатството е недвижимото имущество, особено въ България, дѣто всѣкой Българинъ си купува отъ друго кѣсокъ земя или нива, и за това сж се земали мѣрки за да се оздравятъ съ всичката възможна здравина подобни продажби.

Нѣ имало е и такива случаи, че единъ продалъ напр. презъ годинитѣ 1878 или 1879 или 80 или 81, и хората, които сж били тукъ приврѣменно и които сж искали да усвоятъ по единъ или по другъ начинъ продаденитѣ нѣща, задлѣжили се направили сж контрактъ, за земање, за незаконно купуване недвижими имущества; съ условия като този: «азъ отивамъ и продавамъ тази къща, сега тукъ земамъ 30 наполеона, и другитѣ послѣ когато извадж такриръ.» Какво се случва послѣ? Случва се, когато минало врѣме, цѣнитѣ на тѣй легко продаденитѣ имущества, сж се покачили и тогава мнимия продавачъ, като си намѣрилъ единъ адвокатинъ да му каже, че съществуватъ статии 524 и 525, които такава продажба не позволяватъ, какво става? Продавачътъ тогива опълномощава отъ далечъ друго, или самъ доаждж тукъ и казва на купувача: «най послѣ може да ти повърнж 30-тѣ наполеона, нѣ продажба не съществува, и то съ силата на еди-коя статия отъ врѣменнитѣ сждебни правила; азъ ще продамъ сега недвижимото си имущество на другито споредъ установения редъ». Има такива случаи; и азъ на драго сърдце ще се съглася до една степенъ съ предложението, което се подигна съ цѣль, че ще се приеме, нѣ азъ искамъ да го ограничимъ въ едно извѣстно и опредѣленно врѣме. Едно врѣме, особено нашитѣ съграждани мюсюлмани, които продавахъ така имуществата си, отивахъ едни въ Цариградъ, други въ Смирна, а други въ други мѣста, когато чухъ, че продажбитѣ сж били мними, и че не сж били припознати отъ българскитѣ сждилища споредъ закона, то тѣ поискахъ да унищожатъ тѣзи продажби, и на мѣсто тѣхъ да направятъ нови съ по-голѣма стойностъ. Нѣ какво се случи? - Случи се, че слѣдъ това въ разстояние на една година и половина тѣзи хора, по разни политически подигнати въпроси, не можехъ да се снабдятъ съ пълномощия та да опълномощаватъ и друго, за да направятъ нови продажби. Мина се една година и се намѣриха такива срѣдства, щото тѣзи мюсюлмани да се снаб-

дять съ пълномощия такива, които тука се припознаватъ. Дойдохъ и намѣрихъ, че една къща, която продали напредъ за 20 наполеона, намѣрихъ, че може да се продаде за 100 или и 200. Това е единъ отъ ония случаи, които наистина сж се случвали въ България и за които всѣко правителство и всѣко Нар. Събрание трѣба да помисли, и до колкото може да земе мѣрки; за това азъ може би да говорихъ много. (гласове: стига). Нъ преди да свърши, ще кажъ, че ако предложението на г-на Аннева се ограничава само въ годинитѣ 78 или 79 до 82 или 3 години, азъ го разумѣвамъ по този начинъ, и щѣхъ да разумѣя и грижитѣ, които се полагатъ тукъ за да се поправятъ тѣзи кривдини, а тѣй съмъ съгласенъ и съ г-на Попцова. Нъ ако г-нъ Анневъ настоява щото настоящето предложение да се приеме и за миналото, и сегашното и за бъдещето, ако иска да направи съ това си предложение цѣла система, то азъ ви увѣрявамъ, че съ приеманieto на такова едно предложение, вие ще внесете смущение въ системата на недвижимитѣ имущества въ България, които се темеля на всѣкой единъ селянинъ, и когото трѣба да обезпечимъ съ всичката здравина за онова, което притѣжава. Азъ даже не говоря за интереситѣ на хазната; хазната, оставамъ я на страна, нъ земамъ предъ видъ само интереситѣ на българскитѣ граждани, и казвамъ, че ако това се приеме, ще излѣзе голѣма бѣркотия. То нѣма да обезпечи, напротивъ, то ще ослаби тѣзи малки здравини, които сжществуватъ за недвижимитѣ имущества. Врѣменно обаче, т. е. за 3 или 4 години, това го разбирамъ и въ този смисълъ ще вотирамъ за предложението.

Грековъ: Г-да представители! Земамъ за вторий пѣть думата по този въпросъ само и само за да възстановя истината, която нѣка приемемъ и да предложимъ едно предложение, което ще отговаря на нуждитѣ, които трѣба да се посрѣщнатъ тукъ, и които ще останатъ начало на нѣкоя цѣлъ както трѣба да бѣде. Какво ли се казва тукъ? Казва ви се, че тукъ не се искало друго нищо освѣн щото контракта, който е извършенъ относительно продажбата на нѣкой недвижимъ имотъ да се изпълня както трѣба да се изпълнятъ всичкитѣ други контракти; и това нѣщо се представя като нѣщо твърдѣ естествено. Нъ г-да не е тѣй съ това предложение. Таково нѣщо въ този видъ не сжествува въ свѣта нийдѣ. *Contractus vendendi* въ римското право нѣмаше сила до гдѣто не ставала *traditio*, и продажбата на недвижимъ имотъ земаше се за свършена само тогава, когато стане *traditio*. Нигдѣ въ свѣта сж *Contractus vendendi* не е ставало притѣжаніе. Какво искаме ний? Ний искаме контрактното право да има сила, както иматъ сила всичкитѣ контракти. Азъ ви

увѣрявамъ, че ако би да ви кажи: Купете недвижимо имущество, само за да направите единъ контрактъ и да не правите изпълнението на такъвъ контрактъ, то азъ вѣрвамъ, че ви нещете се съгласите защото всѣкой, който иска да прави контрактъ относительно недвижимото имущество иска да издава реалното право. Всички други въпроси, че билъ другъ заключилъ контрактъ, че щѣло да има задължение отъ страна на еди кого, това не му е цѣльта. Когато отивате да купувате една къща, не правите ли това, ако искате да станете стопаниня? Т. е. за да предавате това право трѣба да имате реалното право. Контрактното право не ви гарантира. Да зематъ нѣколко хора всѣкой по единъ контрактъ за нѣкое имущество, то всички ще иматъ връхъ него контрактно право, а за реалното право нече се знае на кого ще принадлежи. Ето тамъ ще бѣде работата, ако се приеме което ви се предлага, т. е. ще има контрактни права много, а не ще се знае гдѣ ще принадлежи реалното право. Мнозина ще иматъ обѣщание да станатъ притѣжатели, а кой ще да стане притѣжател, никой не знае. Тогава ще каже, че раздѣляшъ контрактното право отъ реалното право. Това нѣщо може ли да се приеме? Това може ли да бѣде теория на нашитѣ законодатели? Статия 524 е много ясна и тя е поставена на сжщото начало, както е поставена въ Франция. Въ римското право не е ставалъ притѣжателъ който е ималъ контрактъ за продаване, *Contractus vendendi*, а онзи, който е ималъ въ рѣцѣтъ си недвижимото имущество, подиръ *Contractus vendendi*, му е било предавано и имало е *traditio*. Тѣзи теория е сжществувала презъ врѣмето на срѣднитѣ вѣкове. Нъ отъ начало, когато френскій кодексъ се е направилъ, отъ тогава това начало се измѣни. Да стане *traditio*, това не е сигурно нѣщо; въ римското право е имало различни начини за предаването на недвижимото имущество: напр. да земе една шепя прѣстъ, и да му я подаде въ рѣката; туй значи, че му продава земята, или ако му даде ключѣтъ отъ вратитѣ, значи, че му продава къщата и т. н. т.

Нъ тѣзи нѣща не сж сигурни. Не е достаточено, когато продадете нѣкому нива да му турите шепя прѣстъ въ рѣката, защото може най-сетнѣ да видятъ това нѣколко души, а много други, разбира се, да не видятъ; и самия комшия може да не знае, че е станало такова нѣщо, и тѣй притѣжателя може да отиде пакъ да продаде и на другото. За това новата наука е измислила нѣщо, което е по-сигурно въ това отношение. Какво е постановено въ другитѣ страни? Когато стане продажба на недвижимо имущество, то не може да стане освѣнъ предъ единъ чиновникъ, който направи единъ

актъ, дѣто датата да бѣде добръ опредѣлена, и сѣ предвидени всичкитѣ условия; послѣ еднажъ този актъ извършенъ, тѣзи продажба има сила между продавача и купувача, нѣ нѣма сила за трете едно лице. На прим. сѣщия продавачъ отива и продава на друго, то тозъ другий може да се противя на изпълнението контракта, и то на такъвъ начинъ, ако той е отишелъ да си запише контракта въ единъ теветеръ, който е на расположение на всичката публика, гдѣто всички могатъ да видятъ, какви актове има тамъ записани. Съ този начинъ на публичностъ сѣ достигнали да дадатъ най-голѣма трайностъ на правото на собствеността. Така щото, ако е единъ актъ извършенъ предъ едно лице нарочно за това поставено, което представи извѣстна гаранция и когато за сигурността на актоветѣ нѣма съмнѣние, то за да има сила, трѣба да му се даде публичностъ, т. е. да стои на расположение на публиката, за да може всѣкой да го види, ако желае. Когато на пр. Петръ дойде да продава на мене недвижимото си имущество, азъ ще отида при онзи, който държи тѣзи книги и ще му кажа: г-не нотариусъ, отворете книгитѣ и кажете ми, еди-кой Петръ, притѣжателъ ли е на тѣзи кѣща, която лежи еди кѣдѣ, и не я ли е продалъ на нѣкого? Като се осигуря, че не я е продалъ на никого, тогава земамъ единъ актъ, който е здравъ. А какво казватъ сега? Казватъ, че просто и чисто тѣзи актове, които сѣ извършени и сѣ упазили всичкитѣ тѣзи формалности, не сѣ зети за друго нищо, освѣнъ да дадатъ по голѣма сигурностъ на недвижимитѣ имоти. А ви казвате еди какво: че извършване контракта за продаване на недвижимъ имотъ, или станало съгласие има тоже законна сила, и ако той се откаже предъ сѣдилището, то на основание на него се издава крѣпостенъ актъ за притѣжание на недвижимъ имотъ. Това нѣщо, ако го приемете и узаконите, какво ще каже? Ще каже, че еди кой има крѣпостенъ актъ или частенъ актъ, че ще може да отиде на сѣдилището и ще се старае всѣкой единъ отъ тѣхъ да си докаже правото на собствеността, и като се постанови това начало трѣба, да се даде предпочтение на оногози, който е придобилъ по напредъ правото, ако приемете това постановление, ще каже, че правото на собственостъ прѣминува отъ человекъ на человекъ, както прѣминува и правото на собственостъ на движимитѣ имущества. Ако каже единъ человекъ: азъ продадохъ хиляда кила жито, то продажбата се счита свършена, и когато продаде кѣща на пр. за хиляда гроша и го казва това, пакъ продажба свършена. Така щото нѣма да има разлика между продажба на движими и недвижими имоти; и така ще отидатъ да се сѣдятъ и ще се старае всѣкой единъ да докаже,

че неговия контрактъ е по-предишенъ и на него трѣба да се даде предпочтение. За да ви докажа, че това нѣщо може да бѣде тѣй, ако го приемете, то трѣба да земете предъ видъ едно положение, което се намира въ днешнитѣ законодателства. Азъ мисля, че нѣма никой да ми противорѣчи, ако искамъ днесъ да купя хиляда кила жито, то може да се направи продажбата по слѣдующитѣ три начина: може първо устно или да направимъ единъ записъ частенъ или да утвърдимъ записъ предъ нотариуса въ сѣдилището.

Ако напр. единъ човѣкъ, който е по-напредъ продалъ устно хиляда кила жито, отиде въ сѣда и наприви записъ предъ нотариуса за сѣшитѣ хиляди кила жито, че ги продава на друго, то този, който купилъ, не може ли да отиде въ сѣдилището и да каже, че еди-кой-си търговецъ ми е продалъ хиляда кила жито и искамъ да ми се даде. А други ще каже: азъ имамъ актъ отъ нотариуса. Но първий ще каже, че азъ житото купихъ преди тебе, което нѣщо може да докажа съ свидѣтели, че на еди-кое число станала продажбата. Тази сѣщата процедура нѣма ли да се случва и при недвижимитѣ имущества? И когато има само устно условие, че Петръ е продалъ кѣщата на мене, и ако сѣда каже: има ли крѣпостенъ актъ, азъ ще му приведа закона и ще кажа, че частнитѣ контракти иматъ тоже законна сила и азъ ще искамъ да докажа предъ сѣдилището съ всичкитѣ срѣдства, които сѣ на мое расположение, че това мѣсто принадлежи на мене, защото го купихъ по-преди. Примѣра, който представихъ по напредъ за продажбата на житото, мисля, че се практикува и по Дунавскитѣ мѣста. Ималъ съмъ случай, когато живѣяхъ на долний Дунавъ, много врѣме да разгледвамъ, какъ се праватъ търговетѣ не за хиляда кила, но много пѣти за десетъ хиляди кила жито. Тамъ е обичая, когато каже единъ търговецъ на други: *sta bene* по италянески, то продажбата е свършена. И ако имамъ свидѣтель, който да изяви предъ сѣдилището, че е чулъ думитѣ: *sta bene*, то сѣдилището признава тази продажба за свършена. Искате ли това да го въведете при продажбата на недвижимитѣ имущества, то нека се приеме предложението на г-на Аннава.

Какво се иска още? Искане се да отстранимъ отъ България безчестността и шарлатанизма. Но азъ ви казвамъ, че не само не ще го отстраните, а ще направите въ България гнѣздо за всички безчестности и шарлатанства. При днешното положение, при сѣществуването на 524 статия, всѣки единъ ще може да си земе нужднитѣ мѣрки, за да си запази правото на собственостъ. И ако на хората, които, като сѣ купили недвижими имущества, иматъ въ рѣцетѣ само

домашен актъ, то значи, че не сж познавали изискванията на нашитѣ закони. Питамъ ви, че, ако днесъ продадешъ недвижимо имущество съ актъ, който е издаденъ отъ надлежното сѣдилище, то съ туй вратата на злоупотрѣблението за всѣки пжтъ се затварятъ, защото се туря гаранция. А тука какво ви се предлага?

Предлага ви се едно срѣдство, за да може да принудите продавача, да си изпълни задълженията и, ако имате отъ него частенъ записъ, да може да го заведете предъ сѣда и да искате и пълнението на неговото обѣщание. Добръ Но азъ казвамъ, че този плетъ, който искате да турите, може лѣсно да се прескогне, и то ето какъ: продадохъ, наприкладъ, едно недвижимо имущество за хиляда пола и далъ съмъ домашенъ актъ заедно съ обѣщание, че ще дамъ своето заявление, за да извадя крепостенъ актъ предъ сѣда. Но кой ме спира да дамъ и на другъ нѣкой, наприкладъ на г-на Герова, актъ за сѣщото недвижимо имущество и да тура една дата по-предишна. (Гласове: Да се предвиди). Добръ, закона го е предвидѣлъ, именно за туй е турена статия 524, че продажбитѣ не се считатъ като свършени, до когато отидатъ предъ сѣда и да заяватъ. Ще доде г-нъ Геровъ предъ сѣдилището и ще докаже, че бѣше направенъ съ него домашенъ актъ 5 или 10 дена по преди. Тогава каква сигурностъ има за онзи, който е купилъ и какъ може да го осигуримъ? Тогава намѣсто да испажда безчестността изъ България, именно, съ това я вкарвате, ако промѣните статия 524. При нейното съществуване такова нѣщо не може да става и никой нѣма да даде пари за едно недвижимо имущество преди да отиде при нотариуса и да земе здравъ актъ въ ржката.

Тукъ искамъ да поговоря нѣщо и за теоретическата дискусия на г-на Стоилова върху този предметъ. Г-нъ Стоиловъ каза, че една страна обрѣкла да продаде едно недвижимо имущество и, че друга страна не може да ѝ запрѣщава това. Защо не може да запрѣщава? Това се запрѣщава отъ самата статия 524, защото не е достатъчно само съгласието на куповача и продавача, за да се заключи единъ контрактъ. Такива примѣри има и другадѣ. Наприкладъ за женитбата и тѣй нарѣчената цивилна женитба, както става въ другитѣ страни; и женитбата се основава на съгласие между мъжа и жената, които ще се зематъ, но това не е достатъчно. Тѣ трѣба да обяватъ това съгласие предъ единъ човѣкъ, който по закона, е за това поставенъ. Ако не обяватъ това съгласие, то тѣхната женитба нито двѣ пари не чини. Това съгласие трѣба да се обяви у насъ предъ попа. Ако тѣ междусобно се съгласятъ, то достатъчно ли е това съгла-

сие? Никакъ. Тѣ трѣба да отидатъ, слѣдъ като направятъ съгласието, въ черква на вѣчание, за да стане това съгласие пълно. Оставямъ тайнственнитѣ мотиви на страна; но въ всичкитѣ законодателства има казано, че не е достатъчно съгласието на двѣтѣ страни, за да стане женитбата, а трѣба това съгласие да се констатира явно.

Да земемъ другъ единъ примѣръ: ако искамъ да направя подарѣкъ на нѣкого, да кажемъ отъ хиляда лири, и пиша му едно писмо, съ което го извѣстявамъ за това нѣщо. Достатъчно ли е това писмо, за да земе подарѣка? Не е достатъчно. Тамъ се изисква единъ актъ извършенъ предъ единъ особенъ чиновникъ. Тѣзи сж ограниченията, които законодателя е положилъ, именно, за да осигури интереситѣ на хората. При продажбата се изисква това съгласие предъ сѣда, за да не могатъ да се лѣжатъ хората и да не харчатъ паритѣ на вѣтъръ, защото, когато се купува съ частенъ актъ, то се купува на вѣтъръ; защото може ли да знаете, че нѣма вече 10 души преди васъ, които сж купили сѣщото това имущество. Щомъ не е констатирана продажбата съ единъ актъ, противъ който не може да се направи другъ актъ, то всѣки пжтъ може да излѣже продавача не единъ, но 10 или 15 души.

Колкото за женитбата, тамъ законодателя е считалъ за нужно да направи таквоя постановление, защото семейството и женитбата е основа на обществото и не може да се остави тѣй да се зиматъ и пазарисватъ хората, както искатъ, и законодателя, именно, е искалъ да запази правото на законното наслѣдствие и женавий не може да харизва своето имущество, както иска; но трѣба да има предъ видъ наслѣдствието.

Още единъ примѣръ ще да наведе за продажбата. Въ насъ има търговски законъ и тамъ е казано за фалимента, че единъ човѣкъ отъ като престава съ платежитѣ, той не може да извършва никакво гражд. дѣйствиѣ. Освѣнъ това е казано, даже, че всѣка една продажба на недвижимо имущество, която той извършилъ 10 дена преди да спре платежитѣ, е нещщественна. Питамъ ви: какъ ще докажете, че е станала продажбата преди 10 дена, ако има домашенъ актъ? Дѣ ще може да се справите, че дѣйствително е станало порано? Единъ човѣкъ спира днесъ платежитѣ и направилъ една продажба, наприкладъ, на утрѣшний день. Ако това е направено съ нотаренъ актъ, то всѣкога може да се констатира, че тази продажба не е дѣйствителна, а ако е съ частенъ актъ, то на мѣсто днесъ 14 декемврий, ако е извършилъ продажбата, кой го спира да пише друга по-предишна дата, наприкладъ 1-й декемврий. И какъ ще можете

да докажете, че това не е истина. Не е ли по-добър всички тѣзи нѣща да се премахнатъ, отъ колкото да направите нѣщо, отъ което за никого нѣма полза, освѣнъ за калпазанитѣ. Питамъ ви, като знаятъ хората, че трѣба крѣпостни актове, когато купуватъ, то безъ друго, ще идатъ на сѣдилището и ще си ги зематъ, па нека имъ хортува, който ще и каквото ще.

Тогава съ честна дума или частенъ записъ нѣма да се удовлетворятъ, ще кажатъ, че това не хваща и ще отидатъ при нотариуса. При такива обстоятелства и вие ще бждете сигурни, и шарлатанизма не ще бжде възможенъ, а инакъ ще се отворятъ вратата на шарлатанизма.

Сега, преди да свърша и преди да направя предложението, което искамъ да направя, ще кажа нѣколко думи относително до аргументитѣ на г-на Д-ра Помянова, който каза, че се запазвало тука общото правило и, че не ще може по-голъмо значение да се даде на домашнитѣ актове, отъ колкото на крѣпостнитѣ актове. Азъ мисля, че г-нъ Помяновъ се лъже, като мисли тѣй, въ особенностъ, като има тука този текстъ. Какво е казано тука: (чете): «Извършенитѣ съ домашни актове продажби иматъ тоже законна сила.»

Казано ли е, че иматъ по-голъма сила? Не. Иматъ само същата законна сила, защото се казва: «тоже законна сила», дѣто ще каже иматъ същата се законна сила. За това, ако вие искате да поддържате, че крѣпостнитѣ актове иматъ по-голъма сила, азъ мога да ви докажа, че става противното. И тогава на мѣсто да даваме сигурностъ на онѣзи хора, които купуватъ, ще дадемъ възможностъ просто да се излъжатъ хората. Признавамъ, че нѣмате такова желание, да докарвате смущение въ обществото, или да бждатъ излъгани онѣзи хора, които иматъ недвижимо имущество, или влачени по сѣдилищата отъ различни шарлатани. Ако има хора, които сж научили турцитѣ, че съществува статия 524 и че може да се откажатъ отъ продажбитѣ станали съ домашни актове, то бждете увѣрени, че има и хора, които ще ги научатъ, че продажбитѣ съ домашни актове може да се препродаватъ по този или онзи начинъ, и ще иматъ постоянна работа предъ сѣдилищата, дѣто ще се влачатъ процеси по нѣколко години.

Ще намѣрите такива търсители на прекупници, които ще ви влачатъ по сѣдилищата само и само да сполучатъ нѣкакъ по този начинъ.

Признавамъ, че вие имате желание да се посрѣщне една нужда, а не да се развалятъ законитѣ, които съществуватъ въ това отношение и които сж съобразни съ началата на науката и се приематъ въ всички образовани държави, от-

носително до недвижимитѣ имущества. И за това азъ мисля, че трѣба да се ограничите и поправите само едно зло, което искаме да прекратимъ. Тия продажби, които сж станали съ частни актове, когато актоветѣ не сж се издавали на врѣме и когато хората не сж знаели добъръ това законодателство и сж давали пари на хора, които може би сж си отишли отъ тука и умрѣли; на тѣхъ да се помогне, а само тѣмъ. И да не се докачатъ никакъ законодателствата, и да не се докача обичая, който е добъръ и полезенъ. Ето моето предложение, то се състои отъ 3 члена. (Чете:)

«ПРАВИЛА

За домашнитѣ актове.

1-во Продажби, които сж били извършени чрезъ подаване заявление отъ страна на продавача, но по които не сж били издадени надлѣжнитѣ крѣпостни актове, ще се считатъ за правилно извършени и крѣпостнитѣ актове ще се издаватъ отъ надлѣжната съдебна властъ, на основание на подаденото заявление отъ продавача и исканието на купувача.

2-ро Продажби станали отъ освободението на страната до 1-й януария 1884 година съ частни или домашни актове ще се взематъ въ внимание предъ сѣдилищата, и ако се докаже, че продавачътъ е дѣйствителния притѣжател на продаденото недвижимо имущество, че той е далъ съгласието си за тѣзи продажба и че нѣма трети лица, на които правата да се докачатъ отъ извършената продажба, сждътъ присъжда на купувача купеното отъ него недвижимо имущество съ частенъ или домашенъ актъ, и отъ какъ влѣзе въ законна сила на основание на него се издава крѣпостенъ актъ.»

Ето, г-да представители, относително онѣзи актове, за които се е дало първо такрие, а сега относително до другитѣ. (Чете:)

«3-то Лицата, които сж купили съ домашни или частни актове сж длѣжни въ продължение на двѣ години отъ полаганието въ дѣйствие на тѣзи правила да направятъ надлѣжнитѣ постѣпки за да се сдобиятъ съ редовни крѣпостни актове.»

Дѣто ще каже, че тукъ, което се иска е само ограничение за врѣмето, а послѣ ще влѣзне въ обичай пакъ начина. Инакъ ако се приеме предложението на г-на Аннава, вие ще направите имуществата свършено не сигурни.

Азъ нѣмамъ никакъвъ интересъ въ този въпросъ, (Д-ръ Помяновъ: Тука е работата за принципъ) и мене е всѣ едно да се рѣши въпроса тѣй или инакъ. Но ако го рѣшите

иначе, то ще стане една погрѣшка, отъ която вие първи ще пострадате.

Азъ ви увѣрявамъ, че ще се намѣратъ хора, които ще ви влѣчатъ по сѣдилищата двѣ или 3 години и то за имущества, за които имате даже крѣпостенъ актъ. Тѣ ще искатъ да докажатъ, че сж купили сжщото недвижимо имущество по напредъ отъ васъ и то съ частенъ актъ. За това моля Нар. Събрание, да приеме това предложение, което правя азъ и ако днесъ не може да го приеме, то да се отложи за другъ пътъ. (Гласове: Да се отложи).

Въпроса е много важенъ и да не постановимъ нѣщо, което да разбърка работата намѣсто да я поправимъ.

Има два вида продажба, за които може да се направи едно улеснение. Има едни, за които първия такриръ е даденъ. Купувача и продавача се представиха въ сѣдилището и продавача е далъ заявление, че продава и купувача, че купува. Но нотариуса, вмѣсто да издаде актъ на часа споредъ закона, той е отложилъ това нѣщо и го е оставилъ за друго врѣме. Подиръ туй е имало или нѣкоя пречка, че сж се изселили хората, или по друга нѣкоя причина, че акта не можа да се извърши. За този случай азъ предлагамъ слѣдующето предложение (чете):

«Продажби, които сж били извършени въ сѣда съ подаване заявление отъ страна на продавача, по които не сж били издадени надлѣжнитѣ крѣпостни актове, ще се издаватъ отъ члена нотариуса на основание на подаденото заявление отъ продавача и исканието на купувача.»

Ако купувача не ще да земе актъ, той е свободенъ да го не земе; но ако иска, може да го земе.

За другия случай азъ предлагамъ (чете): «Продажби станали съ частни или домашни актове до 1-ий януарий 1884 година ще се взематъ въ внимание предъ сѣдилищата и ако се констатира, че продавача е дѣйствителния притѣжателъ на продаденото недвижимо имущество, че той е далъ съгласието за тѣзи продажба и че нѣма трети лица, на които правата да се докачатъ отъ извършенната продажба, сѣда присѣжда на купувача чрезъ домашенъ актъ купеното отъ него недвижимо имущество и отъ какъ това рѣшение влѣзе въ законна сила, на основание на това рѣшение се издава крѣпостенъ актъ». (Съгласие).

М-ръ Стоиловъ: Азъ ще да кажа, че ако резултата на рѣчитѣ на предговорившия ораторъ бѣше, да мотивира предложението, което направи то имамъ право да питамъ съ Мефистофеля: „Защо е тази гюрюлтия?“ Именно нашето предложение е основано на всички ония мотиви, които наведе предговорившия за да подкрѣпи своето, и двѣтѣ предложения въ

принципъ сж съгласни: Искаме да се почита домашенъ актъ. Въ предложението се почита. Искаме домашнитѣ актове да се признаватъ както контракти, и да иматъ дѣйствителна сила. Въ предложението се ограничава само срока именно за онѣзи актове, които сж станали до 1884 год. И г-нъ Анневъ, които предложи това нѣщо за сѣки имотъ, не ще да каже нищо противъ това. И колкото за Римската теория, то ще остане на сѣдитѣ които ще четятъ протоколитѣ, и тѣ ще видятъ, кой го е разбиралъ подобрѣ, и кой не го е разбиралъ никакъ.

Д. Грековъ: За лично обяснение. Г-нъ Стоиловъ иска да ми каже, че не трѣбало да направя тази гюрюлтия, и г-нъ Стоиловъ намира тѣзи разисквания за излишни. Нека г-да представители сѣдятъ, и сѣдитѣ ще видятъ, които ще четятъ протоколитѣ, каква огромна разлика е въ това, което предлагамъ азъ и което се предлагаше напредъ. Съ напредното предложение искаше да се унищожи една теория, която съществува въ цѣла Европа, и въ всичкитѣ законодателства, и въ нашето. А сега азъ правя предложение, което има предъ видъ една врѣменна нужда, която съществува у насъ. Разликата е твърдѣ голѣма.

Предсѣдателъ: Има още 10 души записани, желае ли Нар. Събрание да се говори? (Желае! — Не желае!)

Д-ръ Цачевъ: Азъ мисля че цѣлѣта, за която се направи това предложение, — което най-напредъ направихъ азъ, — е постигната; слѣдователно да прекратимъ дебатитѣ и да се тури на гласоподаване.

Манафовъ: Азъ понапредъ казахъ, и моитѣ думи можтъ да се намѣратъ въ протоколитѣ, че туй ако ще бѣде врѣменна мѣрка, съ която се дава единъ срокъ, азъ нѣмамъ нищо противъ това

Г. Геровъ: Отказвамъ се.

Шивачовъ: Азъ мисля, че при такова бурно разисквание и като земемъ предъ видъ важноста на въпроса, моля да се отложи за идущето засѣдание. Споредъ нашия правилникъ чл. 14 се изисква, щото сѣко предложение да се напечата, и да се раздаде на представителитѣ. (Шумъ, тропание). Когато ще стане това, тогава да продължаваме да разискваме. (Тропанье. Шумъ голѣмъ).

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да говори или не? Който желае да се говори, да си дигне ржката. (Болшинство).

Шивачовъ: Понеже се рѣши да се говори, азъ се съгласявамъ съ предложението на г-на Грекова въ 1 членъ, ако той се съгласи съ прибавка: «ако продавача е представилъ и нужнитѣ документи съ които да докаже правото

си върху имущество което продава». Относително 2-й членъ азъ ще добавя, г-нъ Грековъ да обясни на почитаемото Събрание, каква гаранция той ще може да даде. (Шумъ)...

Председателъ (звъни): Моля тишина. Съки на мѣстото! Искате да се разисква въпроса, и неслушате!

Шивачовъ: Противъ срока за домашнитѣ актове азъ нѣмамъ нищо.

Председателъ: Г-нъ Д-ръ Цачевъ, защо не седишъ на мѣстото си? (Смѣхъ).

Шивачовъ: За 2-й членъ ще повторя, и ще моля г-на Грекова да обясни на Събранието, какъ мисли и какви гаранции могатъ да се даждъ на тѣзи г-да купувачи, които сж купили съ единъ извѣстенъ документъ да кажемъ на 25 октомврий 1883 год.

Азъ съмъ купилъ една къща отъ едного. Мина се нѣколко врѣме и азъ не съмъ зелъ никакъвъ крѣпостенъ актъ, и явява се другъ съ домашенъ актъ направенъ единъ мѣсець по-напредъ датиранъ. Сѣдилището безъ да знае за моята покупка, и като констатира, че е станалъ домашенъ актъ, потвърждава неговата продажба. Азъ съмъ купилъ по-напредъ, той я продава и турва една задна дата, и азъ слѣдователно нѣмамъ нищо. Какви гаранции могатъ да се земжъ за напредъ въ тѣзи случаи? Домашни актове могатъ разни да се издадатъ, и сѣдилището ще се намѣри въ голѣмо затруднение.

Буровъ: Г-да представители! Като говориха г-да М-ръ Стоиловъ и Грековъ, то не остава за мене много да кажъ; но ще кажъ нѣколко думи отъ практика. У насъ имущества много се продаваха, но именно по селата отъ 100 души едвамъ единъ има документи. Съ туй се отварятъ врата на хората да правятъ спекула съ такива имущества, за които не е издаденъ крѣпостенъ актъ. И хората сж принудени да продаватъ своитѣ имущества, за да исплащатъ онова, което имъ сега по-вече изискуватъ тѣзи спекуланти. Купилъ нѣкой за 100 лири, далъ 90 лири, и оставатъ 10 лири за даване; но понеже не сж дадени тѣ, продавача му не дава крѣпостенъ актъ. Но освѣнъ това, продавача може да тегли купувача за тѣзи 10 или 20 лири на сѣдилище, и може чрезъ сѣдилището да си земе паритѣ, но ако не ще, не му издава крѣпостенъ актъ. Това се упражнява. Азъ не зная какви сж тия законни основи; като се продаде имущество за 100 лири, 80 сж платени, и оставятъ 20 за плащане, то сжда осжда купувача да ги плати, безъ да се спомѣнува за крѣпостенъ актъ. Но ако купувача иска акта чрезъ сжда, то сѣдилището не осжда продавача, да го принуди, да даде акта на купувача. Именно за това трѣба да се земжъ мѣрки

за такива минали работи, че хора, които сж имали по между си актове, и като се теглили на сѣдилищата, по между си да се удовлетворятъ.

Д-ръ Помяновъ: Ако почитаемото Нар. Събрание желае да ме изслуша, ще зема дума да говоря. Въпроса е много важенъ, и по-вече важенъ, отъ колкото се мисли. Ако желае Нар. Събрание, да се продължава днесъ по тоя въпросъ, то има много да се говори, и нека се постанови да се разисква още поне 2 часа. Ако не, да оставимъ за утрѣ. Азъ не съмъ противъ много работи, които каза г-нъ Грековъ, но азъ не съмъ за врѣменни мѣрки. Въпроса трѣба принципиално да се рѣши. Врѣменни мѣрки не щж, и азъ ще имамъ честь, да докажж, че туй което поддържамъ е право и трѣба законъ да стане. Ако обича Нар. Събрание да се говори, нѣка постанови да ме изслуша поне единъ часъ още, ако не, и азъ виждамъ, че късно вече стана, да се остави за утрѣ.

Д. Грековъ: Щомъ се ставите на тази почва, трѣба да се разисква сериозно. Ако не, то което г-нъ Помяновъ предлага, не може да се приеме, и да остане за утрѣ и азъ ще докажа, че неговата теория не е възможна. (Шумъ).

Бошнаковъ: По сжщия въпросъ стигнаха двѣ прошения въ които молятъ г-на М-ра на Външнитѣ Работи, да доведе турчина, който излѣгалъ за 96000 гроша хора, продавъ при това имуществото на единъ вагабонтинъ, и подиръ 20 дена е избѣгналъ. Моля г-да, да се отлитографира тѣзи прошения, и да се раздадатъ отъ Председателя на камарата. Ний може да разискваме дълго и широко по този важенъ въпросъ, който може да коштува милиони за България. За това да дойдемъ до едно убѣждение, да се отложи за утрѣ.

Д. Грековъ: За утрѣ не може; за сѣббота.

Председателъ: Нар. Събрание желае да се отложи за утрѣ.

Геровъ: Ще се литографира. (Шумъ).

М-ръ Цанковъ: Моля Нар. Събрание утрѣ бюджета да бжде на първия редъ въ дневния редъ. (Съгласие).

Д. Грековъ: Напрѣжъ бюджета ще се захване и послѣ предложението.

Геровъ: Този въпросъ е узрѣлъ и остава за 5 минути да се предложи и гласува. Ний бюджета не отказваме; той ще си е на дневенъ редъ. Но понеже по тая работа загубихме цѣлия денъ, този въпросъ е узрѣлъ; да се остави на дневенъ редъ и послѣ да се захване бюджета.

М-ръ Цанковъ: Струва ми се, че този въпросъ не се свършва съ $\frac{1}{2}$ часъ. Той е принципиаленъ въпросъ, и както се закахна нашитѣ юристи, нѣма да се свърши. (Веселостъ). За туй да предложимъ друго нѣщо. Бюджета трѣба да си

върви по-сериозно, и не трѣбали по-хубаво да рѣшимъ што въ петѣтъ и недѣля да засѣдаваме и да остане петѣтъ цѣль денъ да го разискваме. (Утрѣ)! Утрѣ не; бюджета утрѣ да поченеме; но тий два празника да посвѣтимъ, да свършимъ този въпросъ.

Д. Грековъ: Исканъ това именно да кажа; по-скоро съмъ наклоненъ да се отложи това разискване за 1 или 2 дена. Въ това врѣме може да се разисква отъ вѣнъ, гдѣто да се споразумѣемъ, тъй што дебатитѣ да бждѣтъ тукъ по-къси. Освѣнъ това има и това нѣщо: Въпроса е много важенъ; азъ го казахъ и всички, които говориха съзнаватъ, че това е единъ въпросъ отъ капитална важностъ; и по него колкото врѣме и да се говори, нѣма да бжде изгубено, защото трѣба да се рѣши правилно. За туй да го оставимъ единъ денъ, и да се поровятъ малко книгитѣ, и това не ще да бжде злѣ. За туй съмъ на мнѣние, да се отложи за 1 и два дена.

М-ръ Стоиловъ: Само да потвърдя онова, което каза г-нъ Грековъ. Ако се туреше за въ сжббота на дневенъ редъ, можеше вѣнъ да стане споразумѣние и да не губимъ врѣме въ Събранието съ разискване.

Въпроса е важенъ, и отъ вѣнка могатъ и други доказателства да се добиятъ и книги, тука тоже не могатъ да се влечатъ.

Д-ръ Помяновъ: Не мога да се съглася, че вѣнъ ще дойдемъ до едно споразумѣние. Той е въпросъ принципа-ленъ; азъ не мога да се съглася да отстъпимъ отъ него; моето мнѣние се основава и на науката, и ако иска нѣкой въпроса да изучи, може да го направи и този вечеръ, или утрѣ рано. За това утрѣ да се разглѣда и да се свърши. Потрѣбно ще е още едно засѣдание отъ 4 до 5 часа. При всичко, че бързате г-да, но въ всичкото врѣме, което сме работили до днесъ, не е било нищо толкова важно, колкото е този въпросъ, който разискваме днесъ. За това искамъ ако днесъ се отложи цѣло едно засѣдание да му се посвѣти още, и послѣ нека остане за бюджета другото врѣме.

Д. Грековъ: Азъ не съмъ съгласенъ съ г-на Помянова именно защото е принципа-ленъ въпросъ и науката го е

рѣшила. Ний можеме да се споразумѣемъ; може нѣкой да е забравилъ което пишатъ книгитѣ, и въ тѣхъ ще намѣримъ въпроса рѣшенъ. Каквото е рѣшила науката, така ще го приемеме. Но да видимъ отъ вѣнъ да се поразговоримъ, да извадимъ книгитѣ, както казахъ, и за това трѣба да се остави малко врѣме. Принципиалнитѣ въпроси не се рѣшаватъ тъй лесно. Ако бѣше за политика, то може би не може да се съгласимъ; но едно нѣщо, гдѣто го рѣшава науката, за него ще се съгласимъ.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се продължи засѣданието? (Не желаетъ)! (Шумъ).

Какъ Желаетъ Нар. Събрание по този въпросъ утрѣ да се говори или въ сжббота? Който желаетъ за утрѣ да се отложи, да си дигне ржката.

Квесторъ Г. Геровъ: Болшинство.

М-ръ Цанковъ: Меншинство.

Квесторъ Г. Геровъ: Г-нъ М-ръ Президентъ ако иска самъ да констатира да ли има вишегласие, нека го направи. Азъ се произнесохъ.

Предсѣдателъ: Предсѣдателя има право да констатира, и г-нъ Геровъ нѣма право да предлага това. (Д. Грековъ заема предсѣдателското мѣсто),

Предс. Грековъ: Г-да представители! Предсѣдателя има право да направи провѣряване на гласовѣтъ. Това право не може да му се откаже. (Шумъ).

Азъ моля онѣзи г-да представители, които желаятъ да се разглѣжда утрѣ този въпросъ, да станатъ на крака. (Никой не става). Констатирамъ, че никой не е станалъ на крака. Тогава Нар. Събрание се произнесе, че този въпросъ ще се разглѣда въ сжббота. (Шумъ). Азъ констатирамъ, че никой не е станалъ на крака. Полагамъ този въпросъ на дневенъ редъ въ сжббота. (Анневъ: Нецѣмъ такова диктаторство! Това е узурпаторство)! (Шумъ голѣмъ; тропание). Засѣданието закривамъ.

(Конецъ на 7 часа).

Предсѣдателъ: **Д. Грековъ.**

Секретари: { **Н. Шивачовъ.**
 { **Д-ръ Цачевъ.**

Подпредсѣдатели: { **Иванъ Симеоновъ.**
 { **Ат. Минчовъ.**

Директоръ на Стенографическото Бюро: **А. Безеншекъ.**